

OBSAH

1. ÚVOD	2
2. OBECNĚ KE SMĚNCE	4
2.1 Vznik směnky a vývoj směnky	4
2.2 Podstata směnečné listiny.....	6
2.3 Abstraktnost a nespornost směnky	6
2.4 Forma směnečné listiny	8
2.5 Směnka a její využití v obchodních vztazích	9
2.6 Podstata zajišťovací směny	10
3. PRAMENY SMĚNEČNÉHO PRÁVA.....	13
3.1 Zákon směnečný a šekový.....	13
3.2 Směnka jako cenný papír.....	16
3.3 Vztah směnky k jiným právním předpisům.....	17
4. ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKA	20
4.1 Směnečná způsobilost	20
4.2 Náležitosti směnky cizí	20
4.3 Náležitosti směnky vlastní.....	24
4.4 Zajišťovací směnka	25
4.5 Smlouva o zajištění směnkou	26
4.6 Vznik práv plynoucích ze zajišťovací směny.....	29
4.7 Způsoby dispozice se zajišťovací směnkou a kauzálním závazkem	30
4.8 Důsledky dispozice se zajišťovací směnkou	33
4.9 Blankosměnka	36
4.10 Odchyly při zajištění spotřebitelských úvěrů směnkou.....	42
4.10.1 Úprava spotřebitelské směny v Rakousku.....	45
4.10.2 Úprava spotřebitelské směny v SRN.....	46
4.10.3 Úprava spotřebitelské směny v USA.....	46
4.11 Zajištění závazků ze zajišťovací směny	47
4.12 Uplatnění zajišťovací směny	49
4.13 Soudní uplatnění práv ze zajišťovací směny	52
4.14 Námitky	55
4.15 Zneužití směnek jako zajišťovacích institutů	60
4.16 Problematika rubopisu směny a nařízení exekuce.....	61
4.17 Směnečné obohacení	63
4.18 Umoření směny	64
5. KOMPARACE PRÁVNÍ ÚPRAVY BRITSKÉ A ČESKÉ SMĚNKY	66
5.1 Komparace náležitostí britské směny a české směny	66
5.2 Britská blankosměnka	69
6. ZÁVĚR	69
7. RESUMÉ.....	73
8. POUŽITÁ LITERATURA.....	75

1. ÚVOD

Římskoprávní zásada *pacta sunt servanda* má hlubší význam, než se na první pohled může zdát. Její důležitost spočívá především v tom, že bez ní by smlouvy, samy o sobě, postrádaly smysl. Nebylo by totiž důvodu, proč je dodržovat. I přes to, že je tato základní zásada soukromého práva beze všeho platná i dnes, neznamená to ještě, že by byla vždy dodržována. Naopak, s nedodržováním této zásady se počítá. Důkazem pro toto tvrzení je existence zajišťovacích institutů, tedy prostředků k uspokojení oprávněných v případech, kdy povinný řádně neplní. Některé zajišťovací instituty jsou obsaženy přímo v zákoně, jiné nikoliv. Některé postihují přímo majetek povinného a oprávněný se tak uspokojí z tohoto majetku, díky jiným je zase možno právo oprávněného uplatnit před soudem rychleji, s nižším rizikem prohry.

Směnka, jako prostředek zajištění, je právě tím druhým typem zajištění. Jako zajišťovací instrument nemá konkrétní zákonnou oporu. Vzhledem k její abstraktnosti a nespornosti je však ideální jako zajišťovací prostředek, o čem se přesvědčila celá řada jejích uživatelů. Zajišťovací funkce směnky má v současné době majoritní podíl mezi ostatními směnečnými funkcemi. Renesanci jejího užívání můžeme datovat do polistopadového období, kdy se český trh stal opět volným. Využití směnky jako zajišťovacího nástroje v současné době převyšuje rámec podnikatelského styku a dostává se tak i do vztahů mezi podnikateli a nepodnikateli, či mezi nepodnikateli navzájem. Četnost užívání směnky s sebou automaticky přináší řadu problémů, které vznikají v důsledku nepoctivého, ale též poctivého užívání. Na tyto problémy pak odpovídá hojná judikatura českých soudů.

Tato diplomová práce pojednává o směnce jako zajištění jak v obecné rovině, tak se zaměřením na specifickou problematiku. Vzhledem k tomu, že zákon směnečný a šekový, jako hlavní směnečný kodex, pojednává zvlášť o směnce cizí a zvlášť o směnce vlastní, je součástí diplomové práce pojednání o obou z nich se speciálním akcentem na jejich zajišťovací funkce a otázky s tím souvisejícími. Výčet náležitostí směnky cizí i vlastní v obecné rovině, spolu s vysvětlením způsobu jejich užití, je pro zajišťovací směnku nezbytné, neboť ta se těmto náležitostem nikdy nevyhne. Směnka jako prostředek zajištění je též hojně užívána ve spotřebitelských vztazích. To s sebou nese řadu specifik v jejím užívání, neboť ochrana spotřebitele je v tomto smyslu chápána jako nadřazená samotné podstatě směnky a její převoditelnosti. V souvislosti

s nepoctivým užíváním směnek se takový nepoctivý uživatel může dopustit až trestného činu. Diplomová práce bude poukazovat též na tuto problematiku. Krátce je též poukázáno na rozdíly mezi úpravou a užíváním směnky v českém právním prostředí a v právním prostředí Velké Británie, neboť, jak je obecně známo, české právo směnečné vychází z Ženevských úmluv z třicátých let 20. století, oproti tomu právní úprava směnky ve Velké Británii spadá do osmdesátých let století devatenáctého.

Východiskem pro celou diplomovou práci by měl být návod, jak zajišťovací směnku správně vystavit, jak s ní disponovat a jak ji správně uplatnit před soudem. Zároveň také, jak se směneční dlužníci mohou úspěšně bránit proti směnečným věřitelům, či jak si mají počínat při vystavování směnky. V diplomové práci je pojednáno o hmotněprávních i procesněprávních vztazích mezi směnečnými dlužníky a směnečnými věřiteli. Diplomová práce je koncipována se zvláštním zřetelem na praktickou stránku věci. Je však nezbytné podotknout, že v této diplomové práci nejsou a ani nemohou být popsána všechna možná úskalí, která v souvislosti se směnkou vznikají. Směnka, přes svoji formálnost, se dynamicky vyvíjí a pravidla jejího užití se tak v čase mohou měnit stejně tak jako názory soudů.

2. OBECNĚ KE SMĚNCE

2.1 Vznik směnky a vývoj směnky

Směnky začaly vznikat přibližně v 12. až 13. století na území dnešní Itálie. Jejich užívání v různém a měnícím se provedení se rychle rozšířilo dále do Francie, Anglie, do přístavů především v severní Evropě, do měst německého vnitrozemí, Španělska, k nám atd.¹

Převládá názor, že starší je směnka vlastní, již v této době jako písemný abstraktní příslib vystavovatele zaplatit určitou peněžitou sumu. Vlastní směnka byla používána velmi brzy vedle své funkce úvěrových peněz také jako prostředek pro transport peněz a jako prostředek pro placení do vzdálených míst, kde vznikaly obtíže spojené s jejich nesnadnou přístupností, problémy s cizí místní mincí i obecný problém středověku, kterým byla malá a všeobecně jen slabě zajištěná bezpečnost na cestách. Tyto směnky vystavovali zvláštní finanční podnikatelé, tzv. kampsori, kteří tak často činili na základě licence udělené jim k tomu panovníkem, městskou správou nebo jinou státní mocí. Zájemce o zprostředkování platby či převod peněz složil u kampsora příslušnou částku, za to mu byla vydána listina, kterou se kampsor zavazoval – sliboval – zaplatit v platebním místě tuto sumu buď sám, ale častěji prostřednictvím třetích osob. Tyto třetí osoby byli obchodními partnery kampsora v platebním místě, kteří byli ochotni jeho platební slib realizovat a předkladateli listiny stanovenou jistinu v platebním místě vyplatit. Príslib zaplatit zněl na označenou osobu, remitenta. Velmi záhy se však objevuje možnost, aby směnka byla zaplácena nejen označenému remitentovi na jeho příkaz (ordre), ale i na příkaz osoby, kterou tento remitent na směnce určí.²

Tato druhá funkce směnky, jako prostředku placení na značné vzdálenosti a do cizích míst, vedla postupně ke vzniku směnky cizí, tedy platebního příkazu. K tomu, aby kampsori mohli svou funkci plnit, bylo nutné, aby udržovali kontakty s obchodními přáteli v různých místech a tento okruh se postupně rozšiřoval.

Abyste výplata směnky proběhla hladce, začali postupně kampsori vydávat remitentům se směnkou další zvláštní listinu, v podstatě poukázku v podobě dopisu,

¹ PAVLÍK, E., PÍSEK, Z. MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 9.

² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 2.

kterým byl obchodní partner kampsora vyzýván, aby za něj majiteli směnky vyplatil vyznačenou sumu. Tento dopis také udával adresu osoby, která má směnku vyplatit remitentovi nebo jinému oprávněnému předkladateli. V počátcích směnky cizí tedy stojí platební poukázka. Tento původně jen průvodní dopis k vlastní směnce postupně přebíral na sebe stále více podobu samostatného závazku, který podmínky, za kterých má být placeno, vyjadřoval přesněji a úplněji než samotná směnečná listina. Význam této poukázky tedy stále převažoval, až bylo upuštěno od vydávání směnky vlastní, a když se postupně prosadily žaloby vycházející z odpovědnosti výstavce této listiny za zaplacení adresátem příkazu z této listiny, byla v zásadě již směnka cizí uznána jako skutečná směnka.

Tyto listiny byly označovány jako směnky vydané, také tažené (*litterae tractae*). Odtud dodnes někdy používaný termín pro cizí směnku „*trata*“. Mandatář, kterému byl adresován dopis obsahující poukázku, byl odtud nazýván trasát a vydavatel dopisu - kampsor - trasant. Takto zformulovaná směnka cizí se objevuje již ve 13. století.³ Později přistupuje k této listině institut akceptu, tzn. výslovného prohlášení trasanta na směnce, že se směnku zavazuje vyplatit. Zde je zřejmé, že nemohlo jít již jen o zprostředkování plateb do míst vzdálených, ale že nutně musela tato směnka převládat i na trzích místních, kde bylo nutno trasáta za účelem jeho podpisu na směnečnou listinu ještě před splatností zastihnout, a to buď přímo, nebo prostřednictvím důvěrníků, kteří akcept obstarali.

Nejpozději v 17. století se ustálil institut indosamentu. Tedy nejen ve smyslu nástroje převodu směnky, zde byla tato možnost již dříve, ale zejména co do ostatních účinků žira, především z hlediska odpovědnosti indosanta. V této době byl tedy vývoj směnky dovršen v tom smyslu, že směnka nabyla podoby, která v těchto zásadních rysech je ustálena až dodnes. Neuzavřel se tím ovšem vývoj směnky v dalších otázkách a není vyloučeno, že moderní obchod nepřivedí na směnce ještě změny další. Lze však předpokládat, že ve svých základních znacích je již vývoj směnky uzavřen, o čemž svědčí i skutečnost, že stále je organickou součástí vnitrostátního i mezinárodního obchodování.⁴

³ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 2.

⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 3.

2.2 Podstata směnečné listiny

Náš právní řád pojem směnky nikterak nedefinuje. Lze tedy přijmout definici, že směnka je cenným papírem dokonalým s předepsaným obsahem a vystaveným v předepsané formě.⁵ „Směnka je v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku.“⁶ Směnka je cenný papír, který může být použit jako prostředek platební či jako prostředek k získání nebo poskytnutí úvěru. Jejím významným rysem je abstraktnost, tzn. platnost bez ohledu na důvod jejího vzniku – vystavení. Její vydávání, používání a obchodování upravuje především zákon směnečný a šekový, ale i jinak ve světě uznávané zvyklosti.⁷ Směnka je založena na principu poukázky. Věřitel přikáže dlužníkovi, aby platil třetí osobě v době, kdy je směnka splatná (směnka cizí),⁸ nebo dlužník se zavazuje, slibuje, zaplatit věřiteli v době, kdy je směnka splatná (směnka vlastní).

2.3 Abstraktnost a nespornost směnky

Jak bylo uvedeno výše, směnka je nezávislá na jakékoliv smluvní kauze, je tedy abstraktní právní akt.⁹ Vznik směnečných závazků není zákonem vázán na jiné okolnosti, než na splnění formalit, které sám předepisuje. Je zřejmé, že směnka vznikne z konkrétní hospodářské potřeby z určitých právních vztahů. Ani v případě vyznačení důvodu vzniku směnky na směnečné listině, ale nelze zpochybňovat existenci směnečného závazku.¹⁰ To v praxi znamená, že povinný ze smlouvy nemůže vznést námitku proti oprávněnému ze směnky, např. pro vadu jakosti dodaného zboží. Na druhé straně má směnečný věřitel povinnost nejprve uspokojit své požadavky ze směnky a až poté, kdy nebyly jeho požadavky uspokojeny takto, může vymáhat plnění ze smlouvy.¹¹ Abstraktnost můžeme rozlišovat textovou – kauza směnky není součástí

⁵ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl. 2.* přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 404.

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

⁷ NEJEPÍNSKÝ, K. *Směnka v obchodě a podnikání.* Praha: PROFESS, 1992, s. 8.

⁸ GIESE, E., DUŠEK, P., KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 263.

⁹ GIESE, E., DUŠEK, P., KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 265.

¹⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 47.

¹¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 47.

platebního slibu nebo příkazu, formálněprávní abstraktnost – při uplatnění nároku ze směnky není nutné kauzu dokazovat, a abstraktnost hmotněprávní – nedostatek nebo vadnost kauzy nemohou být namítány bezelstnému, prostému nabyvateli směnečné listiny.¹² „Zatímco obecné zajišťovací závazky jsou akcesorické ve vztahu k zajištěnému závazku, což znamená, že nemohou jako samostatné závazky existovat, ale existují jen s hlavním závazkem a s ním také zanikají, v případě zajištění směnkou je tomu jinak. Směnka, která plní zajišťovací funkci, není k zajištěnému závazku akcesorická a je ve vztahu k němu v postavení zcela samostatného a nezávislého závazku. Pokud jde o vznik směnky jako cenného papíru i závazků vtělených do této listiny, obsah těchto závazků, změny v účastnících směnečně právních vztahů, splatnost směnky a její zánik, uplatní se výlučně předpisy směnečného práva, a to bez ohledu na to, co se odehrává v kauzálním závazku zajištěném směnkou. Změnami v kauzálním závazku je směnka dotčena jen tak, jak to stanoví předpisy směnečného práva. To mimo jiné znamená, že pokud s určitou změnou v kauzálním závazku směnečné právo nic se směnkou nespojuje, tato změna se do směnky nijak nepromítne.“¹³

Směnka je zároveň závazkem nesporným. Podstata nespornosti spočívá v tom, že vlastník směnky při předkládání směnky k placení nebo následném vymáhání směnky před soudem nemusí prokazovat nic jiného než to, že je vlastníkem platné směnky. Není jeho povinností, aby prokazoval, že směnečný dlužník věřiteli směnečnou sumu skutečně dluží. Obranou dlužníků jsou určité námitky (viz dále). Důkazní břemeno je tedy na povinném ze směnky, který musí prokázat, že závazek, který je směnkou kryt, byl splněn. V případě neunesení důkazního břemena bude dlužník povinen závazek ze směnky splnit (též).

Základní úprava abstraktnosti a nespornosti je obsažena v ustanovení občanského zákoníku. „Platnosti závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na základě kterého je dlužník povinen plnit. Věřitel je však povinen prokázat důvod závazku, s výjimkou cenných papírů hromadně vydaných nebo jiných cenných papírů, pro které je zákonem stanoveno, že věřitel tuto povinnost nemá.“¹⁴ Občanský zákoník je subsidiární úpravou vůči všem soukromoprávním předpisům. Podle tohoto ustanovení tedy

¹² PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl.* 2. přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 405.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.6.2007, sp. zn. 11 Tdo 127/2007.

¹⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. § 495.

platnosti závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na základě kterého je dlužník povinen plnit. Věřitel je však povinen prokázat důvod závazku, s výjimkou cenných papírů hromadně vydaných nebo jiných cenných papírů, pro které je stanoveno, že věřitel tuto povinnost nemá. Směnky nejsou hromadně vydávanými cennými papíry. Zákon nestanoví povinnost směnečného věřitele prokazovat důvod vzniku závazku směnečného dlužníka. Povinnost směnečného věřitele při výkonu svých práv je přitom v zákonu směnečném a šekovém stanovena tak, že zákon neuvádí, aby směnečný věřitel tvrdil důvod vzniku závazku směnečného dlužníka. Směnečný věřitel při výkonu směnečného práva nemusí prokazovat důvod vzniku závazku.¹⁵

2.4 Forma směnečné listiny

Jak vyplývá z čl. I. § 1 bodu 1. ZSŠ pro směnku cizí a z čl. I. § 75 odst. 1 pro směnku vlastní, směnka musí mít vždy formu listiny. Listinou je pak myšlen písemně zřízený závazek, který má určitou formu a je podepsán osobou, která jej zakládá.¹⁶ Směnka nemůže být zaknihována. Lze ji pořídit v podstatě na jakémkoliv hmotném nosiči, který je schopen relativně stabilně zachytit text v takové podobě, aby bylo možno rozpoznat líc a rub a také připojit přívěsek. Není tedy možné ji vystavit např. na skálu či do písku. V praxi je nejčastějším nosičem papír. Judikatura obsahuje zmínky o bizarních materiálech, kdy se často poukazuje na prastarý judikát o směnce vystavené na víčku krabice od doutníků. Novodobá praxe zná případy vystavení směnky na paragonu nebo ubrousku.

Není nutné, aby samotný text celé směnky byl vyhotoven vlastnoručně. Mohou být použity např. mechanicky předtištěné formuláře. Podpisy některých účastníků, resp. podpisy fyzických osob a reprezentantů osob právnických, však musejí být obligatorně vlastnoruční. Předtištěné formuláře jsou buď tzv. podnikové formuláře, které jsou typicky používány bankami, nebo obecné formuláře, které lze běžně zakoupit. Jejich použití je doporučeno, neboť jsou přehledné a předcházejí opomenutí některých podstatných náležitostí.¹⁷

Pro úplnost je třeba dodat, že směnka je cenným papírem umořitelným, tedy právo z ní plynoucí není nezvratně fixováno na samotnou směnečnou listinu jakožto

¹⁵ MECOVÁ, L. *Směnka vlastní jako zajištění*. Rigorózní práce PF MU 2007/2008; dle zdroje CHALUPA, R. *Abstraktnost směnečné pohledávky*. Právní rádce, 2002, č. 12, s. 25.

¹⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 2.

¹⁷ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s. 16.

hmotný substrát. To ovšem neznamená, že by směnečná práva a povinnosti mohly existovat bez vzniku směny. Podstatou umožnění je, že v případě zničení či ztráty směny je možné ji nahradit listinou jinou. O tomto bude blíže pojednáno dále. Opakem umožnitelných cenných papírů jsou cenné papíry neumořitelné. Náhrada těchto je bez dalšího nemožná. Ztrátou nebo zničením těchto cenných papírů dochází neodvratně k hmotněprávnímu zániku příslušných práv.¹⁸ Typickým příkladem jsou výherní losy nebo peníze.

2.5 Směnka a její využití v obchodních vztazích

Směnka sloužila a slouží mnohým potřebám. Některé již zanikly nebo jsou bezvýznamné, kdy například směnka jako prostředek transportu peněz v dobách, kdy byly pouze ražené, těžké a objemné peněžní prostředky a cestování s nimi bylo riskantní, vzhledem k novodobým platebním možnostem ztratila na potřebnosti. Od počátku slouží směny jako prostředek úvěru, v čemž je spatřován i jeden z kořenů moderních papírových peněz. Dnes jejich užívání souvisí s placením závazků z jiných právních vztahů, jako platidlo - placení smenkou, anebo jako nástroj placení, placení prostřednictvím směny. Soudobé směny plní však především funkci zajišťovacího prostředku jiných závazkových vztahů. Jako prostředek k získání úvěru jsou směny stále, u nás v omezeném rozsahu, používány. Odtud je již jen krok ke smenkám, které jsou objektem obchodů.¹⁹

Pro současné mezinárodní ekonomické vztahy slouží směny zejména k zajištění krátkodobých úvěrů při vývozu i dovozu zboží. Směny plní též funkci platebního prostředku, prostředku k získání hotovosti (finanční směny, eskontní operace), jakož i dokumentární funkci při dokumentárních akreditivích a inkasech.²⁰

Majitelé směnek mohou podle sjednané platební podmínky, nebo se zřetelem k projevené vůli věřitele, zcela nebo z části napravit svůj peněžní dluh tak, že na věřitele převedou vlastnictví směny a tak jej vybaví k přijetí platby od směnečného dlužníka, zavázaného z převedené směny.

¹⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 49.

¹⁹ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXV

²⁰ PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z. MALÍK, A. *Směny a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 13.

Funkci platebního prostředku může směnka plnit též u eskontní operace. Uskutečňuje se pomocí majitelova rubopisu, indosamentu (zpravidla na peněžní ústav), kterým si dosavadní majitel (indosant) prodejem směnky novému majiteli (indosatáři) opatřuje hotové peníze, a to už v době před splatností směnky. Eskontní operace se neobejde bez srážky úroku ze směnečné částky, odpovídajícího časovému rozpětí mezi dobou indosování směnky a pozdější dobou její splatnosti, kdy ji nový majitel předloží k zaplacení podepsanému dlužníkovi. Ekonomickým předpokladem uskutečnění eskontní operace je především dobrá pověst, resp. platební způsobilost směnečného dlužníka.

Eskontní operace, kdy dochází k prodeji směnky před splatností, se v obchodní praxi označuje jako „*forfaitování*“. Zde nutno upozornit, že pod pojem „*forfaiting*“ nutno řadit i odkup pohledávek, někdy také ve formě směnky.²¹

Mezistátní poskytování krátkodobých úvěrů, např. zahraničním odběratelům vývozního zboží, je častým jevem pro praxi nezbytným. Subjekt poskytující krátkodobý úvěr má jistě zájem na náležitém zajištění úvěru, který poskytuje. Směnka bývá velmi frekventovanou formou jištění takovýchto úvěrů. Povinnost k postoupení závazku ze směnky by měla být zahraničním kupujícím zakotvena přímo v kupní smlouvě. Obecně se doporučuje dohodnout co nejdříve podrobnosti platební podmínky, „*úvěr směnečně zajištěný*“, tedy např. to, zda bude akceptována cizí směnka či vytavena směnka vlastní, dále pak termín splatnosti, povinnost směnečného rukojmího, domicil směnky atp. Podstata zajištění v těchto případech spočívá v jednodušším způsobu soudního vymáhání placení směnky, ve srovnání s vymáháním zaplacení kupní ceny zboží podle kupní smlouvy. Je však třeba brát v potaz, že směnečné právo se může v různých státech podstatně lišit, což by v důsledku mohlo znamenat těžší uplatnění práv ze směnky před soudy.²²

2.6 Podstata zajišťovací směny

Z textu zákona směnečného a šekového lze dovodit, že zákon institut zajišťovací směny nezná. Zajišťovací směny tedy nejsou žádným zvláštním druhem směnky. Zákon rozeznává pouze směnku cizí a směnku vlastní, kdy oba tyto druhy mohou být

²¹ PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z. MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 14.

²² PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z. MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 15.

směnkou zajišťovací. Všechny instituty směnečného práva jsou použitelné i na směnkou zajišťovací, některé méně často, jiné více.

Pojem zajišťovací směňky není označením zvláštní směňky, ale pouze označením funkčního vztahu konkrétní směňky k jiným právům a povinnostem, obvykle nesměnečného charakteru. Směňka může tuto funkci plnit od počátku až do konce své existence, může se však směnkou zajišťovací stát i později, kdy již byla v oběhu a během svého života může tuto funkci též ztratit. Je na vůli účastníků, jakým způsobem směnkou využijí. Zajišťovací funkce směňky je podmíněna smlouvou o zajištění směnkou.

Pro pochopení podstaty směňky zajišťovací je nutné, abychom znali všechny přípustné funkce směňky. Jedinou možnou, vedle zajišťovací funkce, je platební funkce směňky. Není možné, aby směňka ve stejný časový okamžik zastávala jak funkci platební, tak zároveň zajišťovací. Za své existence však může tyto funkce střídát, a to i opakovaně. Jak již bylo zmíněno, to závisí na vůli účastníků směňky.

Platební směňky mohou být použity jako platidlo. Pak se hovoří o placení směnkou. Ten, kdo má obecnou povinnost plnit, namísto plnění vystaví, akceptuje, indosuje aj. směnkou ve prospěch oprávněného. Charakteristickým znakem takového směnečného vztahu je, že původní vztah, který byl důvodem vzniku směňky, bez dalšího zanikne. Jedná se tedy o privativní novaci sui generis.

Častěji je směňka využívána jako nástroj placení v budoucnu. Jedná se o tzv. placení prostřednictvím směňky. Na rozdíl od placení směnkou, u placení prostřednictvím směňky, nedochází k zániku obecného závazku. Tedy jejím vystavením, akceptací či indosací obecný závazek i nadále trvá, avšak účastníci obecného vztahu si dohodou, která určí platební podmínky, zvolí směnkou, jako prostředek plnění. Tím, že věřitel obecného závazku a zároveň majitel směňky, obdrží plnění na směnkou, dojde zároveň k plnění závazku, o němž bylo stanoveno, že bude placen směnkou. K této funkci směňek se vztahuje pouze ustanovení obchodního zákoníku, § 334.²³ „*Otevření akreditivu, jakož i vystavení směňky nebo šeku, prostřednictvím kterých má být podle smlouvy splněn peněžitý závazek, nemají vliv na trvání tohoto závazku. Věřitel je však oprávněn požadovat splnění peněžitého závazku na dlužníku podle smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění z akreditivu, směňky nebo šeku.*“²⁴

²³ KOVAŘÍK, Z. *Směňka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 3.

²⁴ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů. § 334

Zajišťovací směnka je směnkou, která, pokud trvá jiný závazkový vztah, plní funkci mobilizace směnečného dlužníka, aby řádně a včas svou platební povinnost ze směnky plynoucí, splnil. Až pokud tuto svou kauzální povinnost nesplní, dojde k uplatnění směnky, kdy její úhrada plní funkci reparační. Přes to, že jde o jistý druh zajištění závazků směnkou, nelze zde směnku považovat za zajišťovací závazek. Taková směnka totiž nemá povahu závazku akcesorického, tedy její existence není závislá na jiném závazkovém vztahu, což je jinak pro závazkové vztahy typické. Zvláštním druhem zajištění závazku směnkou jsou tzv. „*depotní směnky*“, tj. směnky uložené u věřitele (nikoliv však zastavené) do doby, než budou např. vyplaceny zapůjčené peníze. Podobně směnky „*kauční*“.²⁵

Směnka jako zajišťovací prostředek má pro závazkový vztah, oproti výše uvedeným příkladům, až druhotný význam. Předpokládá se, že dlužník obecného závazku svůj závazek splní. Až v případě, kdy nedojde ke splnění tohoto závazku, dojde na směnku, která věřiteli poskytne plnění náhradní. Stejně tak, je-li splněn závazek obecný, na směnku již hrazeno nebude. Jinak by se jednalo o duplicitní plnění. Zajišťovací funkce směnky trvá do splatnosti obecného závazku. Poté má směnka funkci uhrazovací.²⁶

²⁵ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXVI.

²⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 5.

3. PRAMENY SMĚNEČNÉHO PRÁVA

3.1 Zákon směnečný a šekový

Základním pramenem českého směnečného práva je dodnes platná právní norma, zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. Jak je z názvu patrné, zákon upravuje dvě dílčí úpravy, které do té doby byly upraveny samostatně. Jedná se o směnky a šeky. Tyto dva druhy cenných papírů vykazují vysokou míru odlišností a tudíž funkce, které plní, jsou obvykle zcela různé.²⁷ Zákon směnečný a šekový je zákonnou normou speciální vůči všem úpravám směnečné problematiky. To znamená, že se používá primárně. V případě, že určitá otázka není v tomto zákoně upravena, použije se ustanovení subsidiárního.

Zákon směnečný a šekový patří mezi nejstarší právní předpisy u nás dosud platné a užívané. V oblasti práva soukromého jde zřejmě o právní úpravu vůbec nejstarší. Tímto zákonem byl prozatím završen vývoj směnečného a šekového práva u nás. Přes toto své, na naše poměry značné, stáří, jde o právní předpis stále fungující, nevyžadující zásadnějších změn. Dlužno podotknout, že jinde jsou běžně používány základní právní kodexy nepoměrně starší (Rakousko s občanským zákoníkem z roku 1811, Francie s obdobným předpisem z roku 1815 a další). Výjimkou není ani právo směnečné a šekové. Nejstarší normou v této oblasti je zřejmě britský Bills of Exchange Act z roku 1882, o kterém bude pojednáno dále.

Prvním, u nás platným soustavným předpisem v oblasti práva směnečného, byl patent Marie Terezie z 1. října 1763, kterým byl v celém Rakousku včetně Českých zemí zaveden Směnečný řád. Ten byl nahrazen Směnečným řádem, zavedeným císařským patentem č. 51/1850 ř. z., který byl několikrát novelizován a platil i v prvních letech samostatného Československa. První ryze domácí právní úpravou byl směnečný zákon č. 1/1928 Sb. Pro protektorát Čechy a Morava byl nařízením protektorátní vlády č. 111/1941 Sb. vydán Jednotný směnečný řád, který převzal výsledky Úmluv o sjednocení směnečného práva (viz dále).²⁸

Zákon směnečný a šekový zrušil všechny předchozí směnečné a šekové právní úpravy, sjednotil směnečné a šekové právo v celém Československu a sloučil do jednoho zákona práva směnečná a práva šeková, která se až do této doby vyvíjela

²⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 13.

²⁸ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXII

odděleně. Toto řešení zákona, které z praktického hlediska není problematické, je z hlediska mezinárodního srovnání řešením dosti zvláštním. To se odráží i na jeho atypické systematicce. Zákon je rozdělen do tří článků – směnka, šek a ustanovení společná, kdy každý článek obsahuje samostatně číslované paragrafy. Důsledkem je ztížení citací zákona a orientace v tomto právním předpisu. První článek pojednává o směnce cizí, vlastní, protestaci směnky a mezinárodním právu směnečném. Tyto jsou pak dále členěny do oddílů. Druhý článek pak pojednává o šeku stejně komplexně, jako je pojednáno o směnce v článku prvním ovšem s tím rozdílem, že je přímo členěn do oddílů. Třetí článek obsahuje společná ustanovení, které zasahují do otázek vztahujících se k dalším právním předpisům, jako k otázkám právních úkonů, promlčení a dalším. Třetí článek není dále dělen, neboť obsahuje pouze jedenáct paragrafů. Některé paragrafy se v zákoně objevují třikrát, většina však dvakrát. Z praktického hlediska to znamená citovat jak článek, tak konkrétní paragraf. Tato zdánlivá komplikace se však může jevit i v pozitivním slova smyslu. Pokud budeme porovnávat českou právní úpravu se směnečnou úpravou zahraniční, setkáme se s obdobnou systematikou, kdy na shodných místech najdeme úpravu shodných paragrafů a komparace je tak velmi snadná.²⁹

Text zákona vychází z Ženevských úmluv. Na konferenci v Ženevě v roce 1930 bylo dosaženo tří úmluv o sjednocení směnečného práva, a to Úmluvy o jednotném směnečném zákoně, Úmluvy o střetech zájmů a Úmluvy o směnečných poplatcích. Československo se konference účastnilo, všechny úmluvy podepsalo, ale nikdy nebyly ratifikovány. Recipovány byly až výše zmíněnými právními předpisy z doby totality. Zákon směnečný a šekový z nich vychází, a to tak, že v čl. I § 1 až 78 přejímá Jednotný směnečný zákon při využití některých výhrad. V ustanovení čl. I § 91 až 98 přejímá Úmluvu o střetech zájmů opět s některými výhradami. Vzhledem k tomu, že směnky u nás nepodléhají zpoplatnění, je pro Českou republiku třetí úmluva v současné době nepodstatná.³⁰ Český zákon směnečný a šekový je tedy součástí rozsáhlé mezinárodní unifikace právní úpravy směnek. V tomto ohledu se jedná o globálně nejrozsáhlejší právní unifikaci směnečného práva. Na druhé straně je třeba zmínit anglosaské právo jakožto protipól práva kontinentálního. Anglosaské právo má vlastní úpravu směnečného práva a státy tohoto práva nejsou signatáři Ženevských úmluv. Směnečné

²⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 14.

³⁰ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXIV

právo v anglosaském ohledu je více postaveno na tradici. V podstatných věcech, dá se říci, se však shoduje s právem kontinentálním, resp. Ženevskými úmluvami.³¹

Ženevské úmluvy samy o sobě tedy pramenem směnečného nebo šekového práva nejsou. Nemají ani charakter mezinárodní smlouvy závazné pro Českou republiku, tudíž nejsou způsobilé působit následky ani tehdy, pokud by se od nich zákon směnečný a šekový odchyloval. Považujeme-li za primární význam Ženevských úmluv unifikaci směnečného a šekového práva mezi jednotlivými státy, pak sekundárním bude jejich použití jako prostředku k interpretaci.

Někdy je tomuto právnímu předpisu vytýkána nesnadná srozumitelnost. Důvodem je abstraktní charakter směnky, což se v zákoně promítá. Je třeba mít na paměti, že při koncipování Jednotných zákonů na konferenci v Ženevě vycházeli autoři z praxe, která jim byla známa, a která byla platná všude, kde bylo zachováno tržní hospodářství. Základní skutečnosti, terminologie i podstata směnky byla považována za obecně známou a účelem tedy nebylo je dále vysvětlovat, nýbrž upravit důsledky těchto skutečností. Vlivem historických událostí v České republice jsou praxi tyto okolnosti méně známy a nelze předpokládat, že text zákona v sobě nese zároveň poučení.

Zákon směnečný a šekový má kogentní - závazný charakter. Nabízí pouze malý prostor pro vlastní dispozici účastníků. To možno dovést ze směnky jako ryze formálního právního aktu vyznačujícím se směnečnou přísností (*rigor cambialis*). Dispozitivnost směnečné úpravy by vedla k nejistotě obsahu práv vtělených do směnečné listiny. Odchýlit se od zákona je možné tedy pouze tam, kde to zákon sám připouští. Tento pak umožňuje odchýlení se v následujících případech.

Prvním z nich jsou úkony ze směnky neúčinné. Hledí se na ně, jako by na směnce vůbec nebyly. Příkladem může být čl. I. § 5 odst. 1 zákona směnečného a šekového.³² „*Ve směnce splatné na viděnou nebo na určitý čas po viděné může výstavce ustanovit zúrokování směnečné sumy. V jiné směnce platí tato doložka za nenapsanou.*“³³

Dalším, ovšem méně četným případem, bude stav, kdy vlivem nedodržení zákona směnečného a šekového nedojde vůbec ke vzniku směnky. To ovšem nebrání

³¹ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5., doplněné vyd.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXIV

³² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 1997, s. 15.

³³ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. čl. I. § 5 odst. 1.

tomu, v souladu s § 41a občanského zákoníku, aby tento právní úkon v sobě nesl právní úkon jiný, platný. Dojde tak ke konverzi směnky na právní úkon jiný, např. v případě směnky vlastní by se mohlo jednat o podobu dlužního úpisu, u směnky cizí pak o poukázku.

Posledním příkladem je čl. I § 2 odst. 1 zákona směnečného a šekového.³⁴ „*Listina, v které chybí některá náležitost uvedená v předchozím paragrafu, není platná jako cizí směnka, s výhradou případů uvedených v následujících odstavcích.*“³⁵ Následující odstavce se týkají absence údaje splatnosti, místa směnečnickova bydliště a domicilu směnky a místa vystavení směnky.

3.2 Směnka jako cenný papír

Tradiční pojetí ztotožňuje cenný papír s listinou, která je přímým nositelem práva. Toto právo je v ní inkorporováno, takže listina představuje právo samotné. Samotná listina je podmínkou vzniku, trvání, uplatnění, popř. převodu práva. Podle komentáře k občanskému soudnímu řádu jsou cennými papíry ty listiny „*jejichž podstata spočívá v tom, že právo a závazek lpí jedině a výhradně na listině (je v ní ztělesněno, inkorporováno) a s touto listinou trvá i zaniká a jedině s ní se i převádí.*“ Základem pro pojetí cenného papíru je ustanovení § 185 i odst. 1 občanského soudního řádu, který v souvislosti s umořováním listin říká, že jde o listinu, které je zapotřebí k uplatnění práva.³⁶ „*Umořit lze ztracenou nebo zničenou listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva.*“³⁷

Právní úpravy většinou pojem cenného papíru neupravují. Výjimkou je čl. 965 švýcarského obligačního kodexu, který definici cenného papíru obsahuje. Cenným papírem podle něj jsou listiny, v nichž je inkorporováno právo tak, že není možné jej uplatnit či s ním jinak disponovat nezávisle na listině. Komentář k obecnému občanskému zákoníku specifikuje cenný papír jako možnost věřitele uplatnit svůj nárok jen, má-li písemné prohlášení dlužníkovu, které příslušný závazek obsahuje.³⁸

³⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 15.

³⁵ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. čl. I. § 2 odst. 1.

³⁶ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl*. 2. přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 380.

³⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. § 185i

³⁸ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl*. 2. přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 380.

Pojetí cenného papíru je výrazně determinováno schválením zákona č. 591/1992 Sb., zákona o cenných papírech. Zákon o cenných papírech demonstrativně vyjmenovává cenné papíry ve svém § 1. „*Tento zákon se vztahuje na cenné papíry, kterými jsou zejména akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy.*“³⁹

Základní význam zákona o cenných papírech spočívá především v oblasti zaknihovaných cenných papírů, tedy cenných papírů, které existují, ať již od emise nebo později v důsledku přeměny, pouze v podobě nematerializované, zpravidla v podobě záznamu v určité evidenci. Pokud jde o tyto cenné papíry je jejich úprava v zákoně o cenných papírech téměř úplná. U listinných cenných papírů, tedy cenných papírů, které fyzicky existují, jde však o úpravu velmi dílčí. Směnky jsou dle ustanovení § 1 odst. 4 zákona o cenných papírech z možnosti dematerializace vyloučeny. Jak vidno výše, zákon o cenných papírech obsahuje směnku ve svém výčtu cenných papírů. Nutno však podotknout, že ani před účinností tohoto zákona, který nemá žádného historického předchůdce, nebylo o směnce pojednáváno jinak, než jako o cenném papíru.⁴⁰ Pro oblast směnek má zákon o cenných papírech význam především v ustanoveních § 3 až § 7 a pak zejména část druhá pojednávající o smlouvách o cenných papírech. Konkrétně pak o smlouvách týkajících se listinných cenných papírů.

Uvažujeme – li o poměru mezi zákonem o cenných papírech a zákonem směnečným a šekovým, pak z univerzálnosti zákona o cenných papírech vyplývá, že zákon směnečný a šekový bude v poměru speciality a proto bude zákon o cenných papírech aplikován pouze v těch případech, kdy zákon směnečný a šekový sám určitou otázku neřeší.⁴¹

3.3 Vztah směnky k jiným právním předpisům

Směnečné právo patří do oblasti práva soukromého. Toto tvrzení možno opřít o obecné teorie (zájmová, mocenská, institucionální), ať už pozitivní, či negativní, které vymezují právo veřejné. Příznačné pro právo soukromé je rovnost subjektů. Základním kodexem hmotného práva soukromého je občanský zákoník, který má subsidiární povahu vůči všem kodexům, zákonům a jiným právním předpisům především, nikoliv výhradně,

³⁹ Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. § 1 odst. 1.

⁴⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 18.

⁴¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 19.

soukromého práva hmotného. „Občanský zákoník je základní zákon upravující soukromé právo hmotné, tj. občanské právo. Je jedním z nejdůležitějších právních předpisů každého kontinentálního právního řádu. Přestože byly postupně přijímány další kodexy, upravující podrobněji další dílčí odvětví soukromého práva, zejména obchodní zákoník, zákoník práce a zákon o rodině, občanský zákoník zůstává i pro tato odvětví subsidiárním předpisem, jehož právní normy se uplatní v případě, že zvláštní úprava o dané věci mlčí. Některá obecná ustanovení občanského zákoníku (např. pravidla pro počítání času) nacházejí místo i v právu veřejném.“⁴²

Lze tudíž dovodit, že součástí pramenů směnečného práva je také občanský zákoník. Pro oblast vztahů podnikatelských přichází v úvahu obchodní zákoník, který říká : „Právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad na kterých spočívá tento zákon.“⁴³ Z uvedeného vyplývá, že je předpisem speciálním k zákoníku občanskému.

Pro vztahy účastníků směnečných vztahů, kteří nejsou podnikateli ve smyslu zákoníku obchodního, bude obecným právním předpisem použitým při nedostatku úpravy zákona směnečného a šekového jen občanský zákoník. Při směnečných vztazích založených mezi podnikateli se jako obecná norma uplatní obchodní zákoník a teprve v případě, kdy určitou otázku nelze podle něj řešit, přicházejí v úvahu subsidiárně ustanovení občanského zákoníku. Pokud ani zde nenalezneme řešení, použijí se obchodní zvyklosti a nelze-li formulovat ani tyto, pak se použijí zásady, z nichž obchodní zákoník vychází.

Zákon o omezení plateb v hotovosti ve vztahu ke směnkám může způsobit celou řadu problémů ve vztahu k jejich používání. Předně je třeba mít na vědomí, že směnka není z působnosti zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti vyňata. Smyslem tohoto zákona je boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jádrem regulace povinnost spočívající v omezení výše hotovostní úhrady, současně s povinností plátce provést takovou úhradu bezhotovostním stykem. Denní limit vztahující se na všechny

⁴² IURIDICTUM, ENCYKLOPEDIE O PRÁVU. Občanské právo [online]. Dostupné na [www: http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk](http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk).

⁴³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. § 1.

platby mezi týmiž osobami je stanoven částkou ve výši 15 000 EUR. Pro přepočítání jiných měn na Euro je rozhodný kurz České národní banky ke dni provedení platby.

Z žádné směnečné listiny není možno předem poznat, zda bude placena v hotovosti nebo bezhotovostním způsobem. Důvodem je, že neexistuje směnečná doložka, která by prikazovala či zakazovala platit v hotovosti či naopak převodem. To ve svém důsledku může znamenat, že osoby na směnečném plnění zúčastněné se vystavují riziku uložení pokuty, pokud směnečné plnění bude převyšovat částku 15 000 EUR. Tato částka v sobě může zahrnovat též příslušenství směnky. Z toho důvodu tedy nelze než doporučit, aby směnka obsahovala doložku splatnosti u třetí osoby, domicil, u banky, kde lze vždy bez problémů činit bezhotovostní transakce, stejně tak, jako hotovostní. V případě výplaty hotovosti převyšující 15 000 EUR je banka v souvislosti s zákonem č. 61/1996 Sb., povinna zjistit totožnost příjemce nebo plátce.

Placení směnkou není v rozporu se zákonem a není tedy možné omezit výši takového plnění.⁴⁴

⁴⁴ KOVAŘÍK, Z. *Zákon o omezení plateb v hotovosti ve vztahu ke směnce a šeku*. Právní rozhledy, 2005, č. 7, s. 234

4. ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKA

4.1 Směnečná způsobilost

Rozlišuje se mezi aktivní a pasivní směnečnou způsobilostí. Aktivní způsobilost jest schopnost nabývat práv ze směnky, být směnečným věřitelem. Pasivní způsobilost je pak schopností se směnečně zavazovat, resp. být směnečným dlužníkem. Zákon směnečný a šekový obsahuje jedno zvláštní ustanovení o směnečné způsobilosti v čl. III., § 1, které se týká pasivní směnečné způsobilosti⁴⁵ : „*Směnečně nebo šekově se může zavazovat každý, kdo je způsobilý vlastními úkony se zavazovat.*“⁴⁶ Odtud lze usuzovat, že směnečně se mohou zavazovat jak osoby fyzické, tak právnické. Z fyzických osob však pouze ty, které jsou způsobilé vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe závazky podle § 8 a § 9 občanského zákoníku. Osoby postrádající směnečnou způsobilost ke směnečným právním úkonům nemohou činit tyto úkony ani v zastoupení. Způsobilost právnických osob ke směnečným úkonům je odvislá od doktríny o způsobilosti právnických osob k právním úkonům.⁴⁷

4.2 Náležitosti směnky cizí

Co se obsahových náležitostí směnky týče, je nutné rozlišovat obsah, který směnka mít musí – podstatné náležitosti směnky a další obsah směnky, tedy náležitosti, které nejsou podmínkou její platnosti. Může se jednat o náležitosti směnečným právem předvídané jako možné, nikoliv jako povinné, může však jít i o zápisy, které nejsou směnečným právem předvídané, které zpravidla nemají bezprostřední význam pro práva a povinnosti ze směnky. V souladu se striktně formální úpravou směnky, podmínkou platnosti a účinnosti zápisu, a tedy v případě podstatných náležitostí i platnosti celé směnky, není pravdivost těchto zápisů.⁴⁸

Formální náležitostí směnky je písemná forma. Náležitosti směnky cizí jsou taxativně uvedeny v článku I. § 1 zákona směnečného a šekového.⁴⁹ Těmito náležitostmi jsou:

⁴⁵ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl. 2.* přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 407.

⁴⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. III. § 1.

⁴⁷ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl. 2.* přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 407.

⁴⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 1997, s. 64.

⁴⁹ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl. 2.* přepracované vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 407.

- označení, že jde o směnku, které je pojato do vlastního textu listiny a vyjádřeno v jazyku, ve kterém je listina sepsána,
- bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu,
- jméno toho, kdo má platit (směnečníka),
- údaj splatnosti,
- údaj místa, kde má být placeno,
- jméno toho, komu či na jehož řad má být placeno (remitent),
- datum a místo vystavení směnky,
- výstavcův podpis.⁵⁰

První z obsahových náležitostí je označení za směnku. Toto označení se nazývá směnečná klauzule. Směnečná klauzule má funkci jakéhosi výstražného oznámení, které má účastníky upozornit, že se jim do rukou dostává listina, která podléhá zvláštním předpisům. Slovo „směnka“ zcela postačuje. Označení za směnku musí být pojato do vlastního textu listiny. Umístění pojmu „směnka“ jen do nadpisu není dostačujícím. Dále pak musí být označení za směnku vyjádřeno v jazyce, ve kterém je celá směnečná listina sepsána. Z tohoto plyne, že směnka musí být vystavena pouze v jednom jazyce. Jazyková jednotnost neznamená, že účastníci musejí překládat místní údaje do jazyku, ve kterém je směnka vystavena. Je ponecháno na vůli účastníků, zda –li zvolí název místa v jazyce, ve kterém se nachází či zda jej uvedou v jazyce, ve kterém je směnka vystavena (např. Regensburg a Řezno).⁵¹

Bezpodmínečný příkaz zaplatit, který směřuje na směnečníka, jako případného budoucího plátce, je samotnou podstatou směnky cizí. Tato náležitost se rozpadá do dvou rovin kterými jsou platební příkaz a problematika směnečného penízu.

Platební příkaz se obvykle uvádí na tratě slovem „zaplat'te“. Nelze však vyloučit ani jiné znění této doložky. Vždy je však nutné, aby se jednalo o platební příkaz. Platební příkaz musí být bezpodmínečný. To znamená, že výplatu nesmí podmiňovat žádná podmínka. Platební příkaz zpravidla přímo navazuje na určení remitenta, na slovo směnka.

⁵⁰ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I, § 1.

⁵¹ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s 20.

Směnečný peníz je další náležitostí podmiňující platnost směnky. Směnka je vždy peněžítým, platebním závazkem a může znít na jakoukoliv existující měnu. Z čl. I. § 6 odst.2 ZSŠ vyplývá, že směnečný peníz může být na směnce uveden pouze jeden. Mnohost směnečných penízů však nezpůsobuje neplatnost směnky. Pokud bude na směnce uvedeno směnečných penízů více, zákon pak stanoví, že platnou sumou je pouze částka nejmenší⁵² : „*Je-li směnečná suma udána několikrát slovy nebo několikrát čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma nejmenší.*“⁵³ Směnečná suma se zpravidla uvádí ve dvojí podobě a to slovy a ciferně. V případě, že se slovy a cifrou vyjádřená směnečná suma neshoduje, má přednost směnečná suma vyjádřená slovy.⁵⁴ „*Je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy.*“⁵⁵

Jméno toho, kdo má platit, tedy směnečníka, též trasáta bývá obvykle uvedeno vlevo dole na směnce. Též by mohlo být vloženo do souvislého textu. Správnost jména není rozhodná pro platnost směnky. Směnečníkem může být též osoba neexistující. Takové směnky se nazývají „*sklepní*“ a bývají používány jako nástroj podezřelého opatřování úvěru.⁵⁶ Opisné určení jména není přípustné a to ani v případě, kdy by se jednalo o bezpečně identifikovatelnou osobu (např. majitel hotelu Horský Dvůr v Kamenné Lhotě 17 apod.). Směnečníkem může být též výstavce sám. Takovou směnkou přikazuje sám sobě zaplatit remitentovi. Jedná se o tzv. zastřenou směnku vlastní.⁵⁷

Další zákonnou náležitostí směnky cizí je údaj splatnosti, tedy, kdy má být na směnku placeno. Nejedná o obligatorní náležitost směnky. V případě absence tohoto údaje je směnka splatná na viděnou (jedná se o vistasměnku). Směnka může být vystavena na viděnou, na určitý čas po viděné (lhůtní vistasměnka), na určitý čas po datu vystavení (datosměnka) a na určitý den (fixní směnka).⁵⁸

⁵² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 70.

⁵³ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 6 odst. 2.

⁵⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 71.

⁵⁵ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 6 odst. 1.

⁵⁶ PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z., MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 39.

⁵⁷ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s. 24.

⁵⁸ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s. 24.

Dlužník se zavazuje směnku zaplatit v určitém platebním místě. Platebním místem směnky může být jakékoliv místo na Zemi. Přímí dlužníci se v platebním místě zavazují směnku zaplatit a věřitel, legitimovaný majitel směnky, se může domáhat plnění na dlužníkovi pouze v tomto platebním místě. Mimo platební místo není povinen dlužník směnku proplatit a majitel směnky není povinen mimo platební místo směnečný peníz přijmout. Platební místo je zároveň místem, kde by měla být směnka při splatnosti k placení předložena a případně protestována.⁵⁹

Jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno je další podstatnou náležitostí směnky. Osoba, jež má být placeno, je nazývána remitent. Co se týče jejího označení, platí pro ni podobná pravidla jako pro osobu směnečníka (viz výše).⁶⁰

Směnka je zákonným ordrepapírem. Zní na řad a může se tudíž převádět indosamentem. Možnost převodu směnky indosací lze však vyloučit pomocí doložky „nikoliv na řad“ anebo jinou doložkou stejného významu.⁶¹ Poté je směnka převoditelná pouze pomocí institutu postoupení pohledávky a řídí se ustanovením § 13 zákona o cenných papírech.⁶²

Místo vystavení směnky musí být určitelné s přesností na konkrétní obec. Udání místa vystavení směnky je významné zejména v mezinárodním právu směnečném, neboť právem státu, v němž bylo učiněno směnečné prohlášení, se řídí také jeho forma.⁶³ „*Forma směnečného prohlášení se řídí právem státu, v němž bylo prohlášení učiněno.*“⁶⁴

Čas vystavení směnečné listiny musí být určitý a možný. Datum vystavení 31. září 2012 není možný. Tato vada by způsobila neplatnost směnky. Absence data vystavení nemá v zákoně náhradní řešení.

Údaj místa vystavení směnky podléhá stejným pravidlům, jako údaj o místě splatnosti. Chybějící místo vystavení nemá za následek neplatnost směnky. Předpokládá se, že u

⁵⁹ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5.*, doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 15.

⁶⁰ NEJEPÍNSKÝ, K. *Směnka v obchodě a podnikání.* Praha: PROFESS, 1992, s. 18.

⁶¹ PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z., MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě.* Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 48.

⁶² PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech.* Praha: ORAC, 1998, s. 62.

⁶³ PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z., MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě.* Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 49.

⁶⁴ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 92 odst. 1.

směnky, která postrádá místo vystavení, byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.⁶⁵ „Není-li ve směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.“⁶⁶ Pokud je na směnce uvedeno více míst vystavení, stává se neplatnou.⁶⁷

Podpis výstavce, který je poslední zákonnou náležitostí, se zpravidla umísťuje vpravo dole na směnce. Podpis musí pokrýt celé směnečné prohlášení. Nestačilo by zařadit podpis přímo do textu. Podpis fyzické musí být vlastnoruční. Podpis pomocí zmocněnce, který u něj uvedeno své jméno a připojí údaj, za koho se podepisuje, je možný.⁶⁸ „Neplatné jsou směnečné nebo šekové projevy učiněné tak, že někdo podepíše jméno osoby zastoupené. Zmocněnec musí podepsat své vlastní jméno a připojit údaj, za koho podpisuje.“⁶⁹ Zde je třeba brát též v úvahu judikaturu Nejvyššího soudu, podle které je možno vyhodnotit jako trestný čin padělání a pozměňování peněz vyhotovení falešné směnky, tj. směnky obsahující např. falešný podpis výstavce, uvedení jména osoby směnečníka, který neexistuje apod., a předání takové směnky jiné osobě kupříkladu k zajištění závazku.⁷⁰

4.3 Náležitosti směnky vlastní

Vlastní směnka je cenným papírem na řad, ve kterém její výstavce slibuje zaplatit určitou peněžitou sumu remitentovi nebo osobě, na kterou bude směnka převedena – indosatáři, cesionáři, případně jinému řádnému nabyvateli směnky.⁷¹

Náležitosti směnky vlastní jsou upraveny v čl. I. § 75 a § 76 zákona směnečného a šekového. Vlastní směnka obsahuje :

- *označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;*
- *bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;*

⁶⁵ Kotásek, Josef: Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového, PROSPEKTUM, str. 29,30

⁶⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, čl. I, § 2 odst. 4

⁶⁷ Kotásek, Josef: Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového, PROSPEKTUM, str. 30

⁶⁸ Směnky a šeky v mezinárodním obchodě, JUDr. E. Pavlík, JUDr. Z. Píšek, JUDr. A. Malík, 1986, str. 50

⁶⁹ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, čl. III, § 3 odst. 1

⁷⁰ viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. 6 Tdo 439/2004

⁷¹ CHALUPA, R. *Zákon Směnečný a šekový. Komentář. 1. díl Směnky.* 2. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 507.

- *údaj splatnosti;*
- *údaj místa, kde má být placeno;*
- *jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;*
- *datum a místo vystavení směnky;*
- *podpis výstavce.⁷²*

Jak z jednotlivých náležitostí patrně, většina z nich se bude řídit shodnými pravidly, jako náležitosti směnky cizí. Stejně, jako u směnky cizí, nemůže být ani u směnky vlastní prohlášení výstavce, slib, nijak podmíněno. Tento slib se zpravidla vyjadřuje ustanovením „zaplatím“. Platební místo může být ve směnce vlastní uvedeno výslovně nebo podpůrně podle čl. I. § 76 odst. 3 zákona směnečného a šekového, tedy místo vystavení směnky.⁷³ Všechny ostatní údaje uvedené v seznamu náležitostí směnky vlastní, jsou podstatnými náležitostmi směnky vlastní, jejichž absence by způsobila nicotnost směnečné listiny.⁷⁴

4.4 Zajišťovací směnka

Z textu zákona lze dovodit, a jak již bylo uvedeno výše, pojem zajišťovací směnky není pozitivněprávním pojmem. Zajišťovací směnka není druhem směnky, ale značí pouze fakt, že určitá směnka v určitém čase plní ve vztahu k jiným právům a povinnostem funkci prostředku zajištění práv a povinností plynoucích z těchto jiných, obvykle nesměnečných závazků.⁷⁵ Zajišťovací směnka je jedinou směnkou, která v sobě nese funkci uhrazovací. Zajišťovací směnka je emitována, avalována, akceptována, převedena či zastavena proto, aby věřiteli sloužila jako prostředek zajištění jeho pohledávky. Věřitel zajišťovací směnku nabývá obvykle s předpokladem, že ji bude muset uplatnit pouze v případě, že zajištěná příčinná pohledávka nebude splněna.

Směnečná pohledávka nenahrazuje pohledávku příčinnou. Věřitel nabývá k příčinné pohledávce též pohledávku směnečnou, přičemž směnečná pohledávka je kumulativní novací. Zajištěná pohledávka by měla být věřitelem uplatněna prioritně před pohledávkou směnečnou. Až poté, co nebyla příčinná pohledávka řádně a včas uspokojena, může směnečný věřitel uplatnit právo ze zajišťovací směnky. Pokud věřitel učiní opačný postup, nepostupuje řádně. Právní povahu zajišťovací směnky definuje

⁷² Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 75.

⁷³ KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 201.

⁷⁴ CHALUPA, R. *Zákon Směnečný a šekový. Komentář. 1. díl Směnky*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 508.

⁷⁵ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 3.

judikatura Nejvyššího soudu. „Plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky. Je-li směnkou zajištěno splnění pohledávky za třetí osobu (odlišnou od dlužníka ze směnky), zaplacením takové směnky plní směnečný dlužník svůj vlastní dluh ze směnky. Ani v tomto případě však nelze pominout, že pro plnění osobou, která poskytla zajištění (zajišťujícím dlužníkem), obecně platí, že jde o náhradní plnění toho, co měl v první řadě plnit dlužník na zajištěnou pohledávku. Plnil-li směnečný dlužník z titulu zajišťovací směnky, vzniká mu zásadně vůči dlužníku směnkou zajištěné pohledávky „regresní“ nárok; vznik tohoto nároku a jeho výši je přitom nutno posuzovat (při absenci výslovné právní úpravy) analogicky podle ustanovení § 454 a § 458 občanského zákoníku (přímé aplikaci uvedených ustanovení brání skutečnost, že dlužník ze směnky plnil na základě své právní povinnosti dané směnkou).“⁷⁶

Zajišťovací charakter směnky je dán ujednáním účastníků o účelu jejího vzniku. Toto ujednání může mít buď charakter směnečné smlouvy, smlouvy o převodu směnky a výjimečně též smlouvy o zastavení směnky. Směnečná smlouva nemusí být samostatnou smlouvou. Naopak, je obvyklé, že směnečná smlouva představuje ujednání vtělené do smlouvy zakládající příčinný závazkový vztah.

Zajišťovací směnka bývá též nazývána jak směnka krycí, kauční směnka nebo směnka depotní.⁷⁷

4.5 Smlouva o zajištění směnkou

„Vlastní vztah k majiteli směnky je vymezen tzv. směnečnou dohodou, jejímž obsahem je zejména důvod vystavení směnky a vymezení podmínek, při jejichž naplnění může dojít k proplacení směnky. Tato dohoda předchází podpisu směnky, přičemž forma dohody není předepsána,“⁷⁸

K tomu, aby směnka mohla platně existovat, jak již bylo uvedeno výše, není třeba, aby platně existovaly závazky do ní inkorporované. Stačí pouze její existence sama o sobě. Pokud tedy určitá listina obsahuje všechny nutné náležitosti odpovídající předpisům o směnce cizí, nebo o směnce vlastní, jedná se o platnou směnku. Existence

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

⁷⁷ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 36.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2008, sp. zn. 29 Odo 896/2002.

kauzy není nutná. Tyto případy jsou však velmi ojedinělé. Směnky bez příčiny se nazývají směnkami „*planými*“.

Naprostá většina směnek však svou kauzu má. Pak je třeba rozlišovat motiv, pro který byla konkrétní směnka vystavena. Tato obecná potřeba se pak nazývá kauzální pohledávka. Žádná směnka nevzniká bez příčiny. Buď je zde někdo, kdo nabízí vystavení směnky, nebo na druhé straně někdo jiný, kdo naopak vystavení směnky požaduje. Ve své podstatě se jedná o návrh na uzavření smlouvy. Pokud pak druhá strana souhlasí, tzn. směnku vystaví nebo přijme, jedná se o přijetí návrhu. Poté vzniká smlouva. Tyto smlouvy bezprostředně předcházející vzniku směnky a jsou důvodem vystavení směnky. Nazývají se smlouvami směnečnými. Jsou podstatné pro vznik jak směnek zajišťovacích, tak platebních. Tyto smlouvy nejsou upraveny žádným právním předpisem. Z principu legální licence pak plyne, že jsou možné.

Z důvodu absence zákonné úpravy takových smluv je nutno podle obecných ustanovení určit, jakým kodexem se řídí, zda jde o obchodněprávní nebo občanskoprávní smlouvu. Je evidentní, že se jedná o relativní obchod. Ryze občanským zákoníkem se budou řídit smlouvy, kde ani vztah ze zajišťovací smlouvy, ani vztah zajištění nebude možno obchodnímu zákoníku podřadit. Pokud ovšem alespoň jeden z těchto vztahů bude podléhat režimu zákoníku obchodního, uplatní se obchodní zákoník.

Forma smlouvy, vzhledem k tomu, že se jedná o inominátní smluvní typ, není stanovena. Nabídka ani akceptace nemusí být vyjádřeny výslovně, postačí konkludentně.⁷⁹ Minimem obsahu směnečných smluv je ujednání o tom, že se jeden účastník zavazuje ve prospěch druhého např. vystavit směnku, akceptovat ji, opatřit ji rukojemským prohlášením a další. Aby však mohlo jít o smlouvu o zajištění směnkou, je nezbytné, aby to bylo dohodnuto zcela jasně. Je tedy potřebné, aby bylo smluveno, co je směnkou zajištěno, resp. konkrétně definována zajištěná pohledávka.

Směnka, jako zajišťovací instrument, je způsobilá zajistit vše, co může být zajištěno i jinými zajišťovacími prostředky. Může se jednat jak o závazky peněžité, tak nepeněžité, závazky splatné i závazky před splatností a zajištěné závazky mohou být též podmíněné. V úvahu připadají též závazky promlčené. Zaniklé závazky nemohou být směnkou zajišťovány. Směnka by sice formálně platnou byla, ale trpěla by nedostatkem

⁷⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 14.

způsobilého důvodu pro použití zajišťovací směnky.⁸⁰ „Nemožnost zajistit práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů směnkou sice nečiní směnku (vystavenou za tímto účelem) neplatnou, zakládá však námitku výstavce směnky podle ustanovení čl. I. § 17 směnečného zákona.“⁸¹

Problematickým může být způsob, jakým smlouva o zajištění směnkou ukáže na konkrétní směnku, která danou pohledávku zajišťuje. V případě, že mezi účastníky existuje pouze jeden obligační vztah, bude jednodušší směnku konkretizovat. Pokud jich však bude více, je třeba ve smlouvě onu směnku specifikovat co nejbliže. Ten, kdo se bude zajišťovacího vztahu dovolávat, musí prokázat vztah určité směnky ke konkrétní obecné povinnosti. Zánikem zajištěné kauzální pohledávky, zaniká i zajišťovací vztah ze směnky. Je však možné, na základě dohody účastníků směnky, aby směnka zajišťující zaniklý závazek následně zajišťovala i závazek jiný.

Povinnou osobou ze smlouvy ze zajištění směnkou je směnečný dlužník. I více dlužníků se může dovolávat směnky ve funkci zajišťovací, ale každý z nich se o tom musí dohodnout zvlášť. Tato dohoda může být zahrnuta jak v jedné, tak i ve více jednotlivých smlouvách v závislosti na počtu dlužníků. V důsledku toho si může každý dlužník sjednat jiné podmínky a svědčí mu tak případně i jiné kauzální námitky. Účastníkem smlouvy přejímajícím na sebe povinnost podepsat směnku jako směnečný dlužník, nemusí být nutně dlužník ze závazku zajištěného. Tato odlišnost směnečného dlužníka a dlužníka závazku zajištěného nedává žádnou relevantní obranu. „Zajišťovací směnka nevyžaduje, aby její dlužník byl účastníkem zajištěného vztahu, taková směnka není bezdůvodná, dostatečným důvodem směnky je ujednání o tom, že povinnost jiného dlužníka bude zajištěna směnkou, kterou podepsal.“⁸² Ručitel nikdy nemůže být totožný s dlužníkem, neboť ten nemůže převzít ručení sám za sebe.⁸³

Druhou smluvní stranou je obvykle věřitel ze zajištěné kauzální pohledávky. Je též možné, aby smlouva byla uzavřena ve prospěch třetího.⁸⁴

Obsahem těchto smluv bývá často dohoda, kterou se oprávněný zavazuje, že směnku dále nepřevede. Takové je ustanovení není v rozporu s čl. I. § 11 zákona směnečného a šekového a je tudíž platné. Samotný převod směnky tím však zmařen není. Dojde-li v takovém případě k převodu směnky, jedná se o porušení dané smlouvy.

⁸⁰ tamtéž

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2008, sp. zn. 29 Cdo 933/2008.

⁸² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.2.2004, sp. zn. 5 Cmo 516/2003.

⁸³ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 16.

⁸⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 18.

Ze zákona by pak mohl plynout třeba nárok na náhradu vzniklé škody. I v případě, že zákaz převodu směnky není ve smlouvě výslovně upraven, existuje určité omezení převodu směnky. Toto omezení však trvá pouze do dospělosti dané směnky, tzn. do splatnosti.

Dalším, velmi frekventovaným smluvním ujednáním, bývá povinnost věřitele (nebo třetí osoby) vrátit směnku jejímu výstavci v případě, že zajištěná pohledávka bude splněna či jinak zanikne. Toto ujednání je praktické především proto, že směnka, dokud je v oběhu, je směnečným dlužníkům pro svou abstraktnost nebezpečná. Mohla by nastat situace, kdy se směnka dostane do rukou poctivého nezáludného majitele, vůči kterému nebude možné kauzální námitky uplatnit. Na směnečném dlužníkovi však nelze požadovat, aby po splnění kauzálního závazku a při absenci ujednání zákazu převodu směny, nemohl se směnkou disponovat. Z toho je tedy možno dospět k závěru, že toto ustanovení je smlouvě o zajištění vlastní a vyloučit jej lze pouze výslovnou dohodou. Např. dohoda, že směnka zůstane v oběhu v jiné funkci.⁸⁵

4.6 Vznik práv plynoucích ze zajišťovací směnky

Směnečný právní vztah vzniká okamžikem, kdy se směnka podepsána směnečně způsobilou osobou, směnečným dlužníkem, dostane řádně do rukou osoby, způsobilé být směnečně zavázanou, být směnečným věřitelem. Jednotlivými prvky tedy jsou :

- směnka,
- podpis zavázané osoby na směnce,
- aktivní směnečná způsobilost směnečného věřitele,
- pasivní směnečná způsobilost směnečného dlužníka,
- řádné nabytí směnky oprávněnou osobou.

Směnka může být buď ordrepapírem nebo rektapapírem. V obou případech v sobě nese označení oprávněné osoby. Vzhledem k podstatě cenných papírů bude nutné, aby směnečný věřitel nabyl vlastnictví k němu jako k movité věci. Platné směnečné právo, v souladu s výše uvedeným, legitimuje k výkonu práv ze směnky pouze jejího majitele.⁸⁶

⁸⁵ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 20.

⁸⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 61.

Jedná se především o nabytí směnky první osobou, tedy remitentem. K nabytí práv z takové směnky tedy nestačí pouhé uvedení remitenta na platné směnce. Tento remitent musí mít směnku ve svém držení.

Teorie kreační dříve vycházela z jiných předpokladů, když spojovala vznik směnečných závazků s okamžikem vytvoření směnky, tedy, kdy listina nabyla všech náležitostí směnky. Remitent se tedy mohl stát subjektem závazků ze směnky plynoucích a ani o tom nemusel vědět. Nedostatky této teorie byly překonány teorií vlastnického nabytí, jejímž původcem je prof. Antonín Randa. Podle prof. Randy je ke vzniku potřebné vytvoření směnky jako nutná podmínka, nikoliv dostatečná. Vzniklou směnku poté musí nabýt poctivým způsobem oprávněná osoba.⁸⁷

Pokud remitent směnku nepřijme, nestane se věřitelem ze směnky, tedy ani jejím majitelem. Směnka může být např. vložena výstavcem do remitentovi schránky. Není nezbytné, aby došlo k fyzickému předání „z ruky do ruky“.

Zákon se otázkou originárního nabytí směnky nezabývá. Výše zmíněné zásady vyplývají z teorie. Derivatívni nabytí směnky je pak zákonem upraveno v čl. I. § 16 odst. 2 zákona směnečného a šekového, který říká, že nový majitel směnky nemá povinnost směnku vydat, pokud ji nabyl v dobré víře nebo se neprovinil hrubou nedbalostí. Tímto je chráněn poctivý vlastník. To neplatí pro odvozené nabývání směnky v souvislosti s převáděním práv ze směnky.

Pro směnky obecně platí ustanovení o věcných právech vztahujících se k movitým věcem, pokud ze směnečného práva nevyplývá jinak. Zákon o cenných papírech ve svém § 5 odst.1 přejímá teorii nabytí vlastnictví cenného papíru k okamžiku jeho emise.⁸⁸

4.7 Způsoby dispozice se zajišťovací směnkou a kauzálním závazkem

Zajišťovací směnka je závazek neakcesorický vůči závazku kauzálnímu. Směnečná abstraktnost pak dispozici se směnkou ještě více ulehčuje. Tento stav, dá se říci, vyhovuje spíše směnečnému věřiteli, než- li směnečnému dlužníkovi. Dispozice se zajišťovací směnkou, její oddělení od kauzálního závazku, můžeme nazývat osamostatněním zajišťovací směnky.

⁸⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 62.

⁸⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 63.

Osamostatnění zajišťovací směnky je převod zajišťovací směnky či zajištěné pohledávky, kdy dojde k oddělení směnečného věřitele od věřitele zajištěné pohledávky.

Osamostatnění je v zásadě možné třemi způsoby :

- postoupením zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směnky
- samostatným převodem zajišťovací směnky bez současného převodu zajištěné pohledávky
- převodem zajišťovací směnky na jednoho věřitele a postoupením pohledávky na věřitele druhého⁸⁹

Samostatný převod zajištěné pohledávky bez zajišťovací směnky je v zásadě neočekávaný krok ze strany korektně postupujícího věřitele, ovšem je to jednání zákonem nezakázané. Pro zajišťovací instrumenty je typická jejich akcesorita při postoupení zajištěné pohledávky. To znamená, že spolu se zajištěnou pohledávkou „bez dalšího“ přechází též onen zajišťovací instrument. To pro zajišťovací směnku neplatí. Pohledávka, která je inkorporována do směnky, není akcesorická. Přechod zajištěné pohledávky spolu se směnkou tedy není reálně myslitelný. Oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky je tudíž možné.⁹⁰

Zde v podstatě platí obdobné, co platí pro oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky. Netřeba zmiňovat, že takové oddělení je jistě v rozporu s účelem, pro který byla konkrétní zajišťovací směnka emitována. Dalo by se uvažovat o rozporu s dobrými mravy. Rozhodovací praxe soudů je však jiného názoru a takový převod zajišťovací směnky jako jednání v rozporu s dobrými mravy podle ustanovení § 39 občanského zákoníku neshledává. Osamostatnění zajišťovací směnky neplatnost převodu nezakládá.

Oba výše zmíněné případy vykazují změnu pouze v jednom z věřitelů. Buď ve věřiteli zajišťované pohledávky, nebo ve věřiteli zajišťovací směnky (remitentovi). Rozdělením zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky dojde ke změně jak věřitele ze směnky, tak kauzální pohledávky. Jde v podstatě o kumulaci dvou výše zmíněných úkonů. Pro osamostatnění zajišťovací směnky rozdělením zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky lze uplatnit vše, co platí pro výše zmíněné situace.⁹¹

⁸⁹ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 86.

⁹⁰ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 87.

⁹¹ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 88.

Převod směnky může být uskutečněn pouze prostředky, které jsou pro tu nebo onu formu směnky příslušné. Směnky formy cenného papíru „na řad“ je tedy možné převést na nového věřitele indosací věřitele původního. Druhým a posledním způsobem, jakým je možné směnku převést na nového věřitele, je postoupení pohledávky – cese. Tento způsob lze užít pouze u rektasměnek, tzn. u směnek jako cenných papírů s doložkou „nikoliv na řad“.⁹²

Indosace směnky v sobě nese hned několik účinků. Prvním z následků indosace je převod práv ze směnky. „*Indosamentem se převádějí všechna práva ze směnky.*“⁹³ Indosant přestává být směnečným věřitelem a novým věřitelem se stane indosatář. Indosatář nabývá práv pouze ze zajišťovací směnky.

Další z účinků indosace je garance. Tu je možné dovodit z ustanovení čl. I. § 15 zákona směnečného a šekového, podle nějž ručí indosatník za zaplacení směnky. U směnky cizí ručí indosant též za přijetí, akceptaci směnky. Ručení indosanta se vztahuje na pozdější majitele směnky neomezeně. Zákon směnečný a šekový umožňuje ručení indosanta vyloučit připojením tzv. doložky úzkosti, kterou je možno manifestovat připojením slov „sine obligo“ k textu indosamentu.

Třetím účinkem indosace směnky je legitimační účinek. Osoba, která předloží směnku dlužníkovi k placení s nepřetržitou řadou indosamentů zasahujících až k ní samotné, se považuje za vlastníka směnky. Toto pravidlo plyne z ustanovení čl. I. § 16 zákona směnečného a šekového. Přeskrtnuté indosamenty jsou považovány za nenapsané. Poslední indosatář je oprávněn požadovat zaplacení směnky, aniž je povinen prokazovat své vlastnictví k cennému papíru, ze kterého vyplývá pohledávka na zaplacení směnečné sumy.⁹⁴

Směnky s doložkou „nikoliv na řad“ , „zákaz indosace“ apod. nejsou indosací převoditelné. Tyto směnky lze převádět pouze cesí. Taková doložka ve směnce se nazývá rekta doložka a směnka se pak nazývá rektasměnka. Důvody vystavení směnky s touto doložkou mohou být rozličné. Např. kupující zaplatí prodávajícímu převedením

⁹² KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 37.

⁹³ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 14 odst. 1.

⁹⁴ Směnky a šeky v mezinárodním obchodě, JUDr. E. Pavlík, JUDr. Z. Píšek, JUDr. A. Malík, 1986, s. 101, 102

směnky, jejímž je majitelem, formou cese, s podmínkou, že do určitého data obdrží od prodávajícího zboží.

Účinky postoupení směnek a práv z těchto cenných papírů jsou ve srovnání s účinky indosamentů modifikované. Cesionář- osoba, která nabyla směnku, může své vlastnictví ke směnce prokázat samotným převodním úkonem. Je tu tedy pouze transportní účinek. Cese nemá garanční účinek.⁹⁵

4.8 Důsledky dispozice se zajišťovací směnkou

Osamostatnění zajišťovací směnky je excesivním jednáním. Pokud je osamostatnění zajišťovací směnky regulováno též smluvním zákazem, jedná se dokonce o porušení právní povinnosti. Samotné osamostatnění zajišťovací směnky není protizákonným jednáním, přesto je vnímáno jako nekorektní a nesolidní postup věřitele, k němuž by nemělo dojít. Nepříznivé důsledky osamostatnění zajišťovací směnky připadají v úvahu především u směnečných dlužníků. Poškodit ale může také směnečné věřitele.

Přesto, že tři výše zmíněné způsoby osamostatnění vedou ke stejnému výsledku – osamostatnění směnky, jejich výsledek nemusí být vždy totožný.⁹⁶ „*Osamostatnění zajišťovací směnky přináší různé právní důsledky :*

- *nabyvateli osamostatněné směnky,*
- *nabyvateli již osamostatněné směnky,*
- *věřiteli zajištěné pohledávky,*
- *věřiteli, který zajišťovací směnku osamostatnil,*
- *dlužníkům.*“⁹⁷

V případě osamostatnění zajišťovací směnky v důsledku osamostatnění pro nabyvatele, je možno uplatnit dvojí námitky v závislosti na tom, zda byla směnka převedena směnečným (indosací) či nesměnečným způsobem (cesí) a zda nabyvatel při nabývání směnky jednal vědomě s úmyslem poškodit dlužníka.

Pokud ji nabyvatel nabyl nesměnečným způsobem, je směnečný dlužník oprávněn uplatnit vůči nabyvateli námitku osamostatnění zajišťovací směnky i námitky dané excesivním uplatněním směnky.

⁹⁵ Směnky a šeky v mezinárodním obchodě, JUDr. E. Pavlík, JUDr. Z. Píšek, JUDr. A. Malík, 1986, s. 104

⁹⁶ Chalupa, Radim: Zajišťovací směnka, Linde: Praha 2009, str. 89

⁹⁷ Chalupa, Radim: Zajišťovací směnka, Linde: Praha 2009, str. 91

Jestliže nabyvatel osamostatněnou zajišťovací směnku nabyl způsobem směnečným a při tomto nabývání jednal vědomě na škodu dlužníka, je též možné námitku osamostatnění zajišťovací směnky, i námitky dané excesivním uplatněním směnky, vůči věřiteli uplatnit. Důvodem je, že nabyvatel nejednal v dobré víře a není tudíž na místě jej před uplatněním námitek chránit. Pokud ovšem nabyvatel osamostatňovanou zajišťovací směnku nabyl směnečným způsobem a nejednal při nabývání vědomě na škodu dlužníka, není možné vůči němu uplatnit žádné z těchto námitek. Námitka osamostatnění zajišťovací směnky poté svědčí dlužníkovi vůči převodci směnky.

Důsledky nabytí osamostatněné směnky novým věřitelem se opět odvíjejí od dvou skutečností. Prvou je, zda směnka byla při osamostatnění, nebo po osamostatnění, alespoň jednou převedena směnečným způsobem. Druhou pak, zda nabyvatel v rámci nabytí jednal vědomě na škodu dlužníka.

Pokud byla směnka při osamostatnění nebo po něm alespoň jednou převedena směnečným způsobem a nabyvatel při tomto nabytí nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze vůči nabyvateli osamostatněné směnky uplatnit námitku osamostatnění zajišťovací směnky. V ostatních případech převodu směnky, tedy směnečný způsob vědomě na škodu dlužníka a nesměnečný převod, lze vůči nabyvateli námitku osamostatnění uplatnit. Pokud dlužník opodstatněnost námitky prokáže, věřitel osamostatněné směnky bude při uplatňování směnky neúspěšný.

Je-li zajišťovací směnka oddělena od svého kauzálního závazku, nemění to v podstatě nic na obsahu tohoto kauzálního závazku. Jediným efektem pro věřitele ze zajištěného závazku je složitější vymahatelnost ve srovnání s vymáháním plnění ze směnky.

Větší problém však spočívá v tom, že zajištěná pohledávka může zaniknout v důsledku uspokojení věřitele ze zajišťovací směnečné pohledávky. Skutečnost, že plnění obdrží majitel směnky, který není totožný se věřitelem pohledávky, není rozhodná. Negativním důsledkem může být, že pohledávka věřitele zajištěného závazku nebude vůbec uspokojena.

Osamostatnění zajišťovací směnky může mít pro původního věřitele důsledky, jak již bylo uvedeno, příznivé i nepříznivé. Poruší-li osamostatněním zajišťovací směnky

smluvní zákaz, vystavuje se tak též nebezpečí, že proti němu bude úspěšně uplatněn návrh na náhradu škody. A pokud smluvní zákaz převodu zajišťovací směnky byl ještě podepřen smluvními sankcemi, můžou být vedle náhrady škody vymáhány i tyto.

Pokud věřitel převede osamostatňující zajišťovací směnku, zanikne jeho zajištěná pohledávka v rozsahu plnění, které obdrží za převedenou zajišťovací směnku. Převede-li věřitel zajištěnou pohledávku i zajišťovací směnku, přestává být věřitelem. Jeho pohledávka bude tudíž uspokojena v rozsahu plnění, které za tento „dvojitý“ převod bude inkasovat.

Otázkou ovšem je, zda pro věřitele bude oddělení směnky a jí zajištěné pohledávky, výhodné i po případném uplatnění práva na náhradu škody dlužníkem a požadavku na zaplacení smluvních sankcí.

Postavení dlužníka zavázaného po osamostatnění zajišťovací směnky ze směnky i ze zajištěné pohledávky se odvíjí od faktu, ve kterém z těchto závazkových vztahů je dlužník vázán a na způsobu osamostatnění směnky.

Dlužník může být zavázán jak ze zajištěného závazku a zajišťovací směnky, tak i pouze z jednoho z těchto závazků. Dlužník, který je zavázán pouze ze zajištěného vztahu, v podstatě nebude nikterak ovlivněn převodem zajišťovací směnky. Jeho postavení se nijak zvlášť pozitivně nezmění, avšak nepřinese ani nepříznivé důsledky. Důsledky osamostatnění směnky pro dlužníka zavázaného pouze ze zajišťovací směnky nemusí též být nikterak kontrastní. Jeho postavení může být zhoršeno i zlepšeno. Je-li směnka uplatňována řádně, nepřinese to dlužníkovi z osamostatněné směnky nic nepříjemného. Tomuto závazku by musel dostát tak jako tak. V případě příznivé shody okolností může osamostatnění zajišťovací směnky poskytnout dlužníkovi námitku osamostatnění zajišťovací směnky.

Osamostatnění zajišťovací směnky však může znamenat též překážku pro uplatnění důvodných námitek. Tento efekt je bezesporu pro dlužníka ze směnky negativním. Nejobtížnější postavení bude mít dlužník zavázáný jak ve směnečném, tak i v zajištěném vztahu. Osamostatněním zajišťovací směnky tomuto dlužníkovi hrozí riziko dvojího plnění a odnětí námitek daných excesivním uplatněním zajišťovací směnky. V důsledku osamostatnění zajišťovací směnky vzniknou dlužníkovi dva

věřitelé. K původnímu přibude nový, nebo namísto jednoho věřitele má dlužník dva jiné.⁹⁸

Oddělení pohledávky od směnky, tedy postoupení zajištěné pohledávky, je z pohledu dlužníku nejméně problematický stav. V tomto případě je dlužník oprávněn uplatnit námitku osamostatnění zajišťovací směnky, ale i námitky dané excesivním uplatněním směnky. Dlužník je tak schopen ubránit se případnému požadavku na dvojí plnění. Už méně příznivé pro dlužníka bude, pokud dojde k oddělení směnky od zajištěné pohledávky, tedy samostatné převedení zajišťovací směnky. Problematickým se oddělení zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky stane, pokud směnka byla převedena indosací či jiným směnečným způsobem a nový směnečný věřitel nejednal vědomě na dlužníkovu škodu. Dále pak, pokud nabyvatel za směnku zaplatil méně, než kolik má dlužník zaplatit na zajištěnou pohledávku a vůči dlužníkovi je nejdříve uplatněna zajištěná pohledávka a až poté směnečná zajišťovací pohledávka. Budou-li splněny všechny tyto předpoklady, nebude mít dlužník možnost ubránit se zaplacení obou pohledávek. Nejnepříznivější variantou pro dlužníka však je, pokud dojde k oddělení jak zajišťovací směnky tak i zajištěné pohledávky a obě budou mít nového a odlišného nabyvatele. Zajišťovací směnka i zde musí být převedena směnečným způsobem a nabyvatel při jejím nabývání nesmí jednat vědomě na škodu dlužníka, jako první bude postoupena zajištěná pohledávka a vůči dlužníkovi je zajištěná pohledávka uplatněna před směnečnou zajišťovací pohledávkou. V případě kumulativního splnění těchto tří podmínek nebude moct dlužník uplatnit ani námitku osamostatnění zajišťovací směnky, ani žádnou z námitek daných excesivním uplatněním směnky. Dlužník velmi pravděpodobně bude nucen splnit oba závazky.⁹⁹

4.9 Blankosměnka

Blankosměnka byla u nás poprvé výslovně upravena nařízením č. 200/1853 z roku 1853. Tímto způsobem bylo doplněno do stávajícího směnečného řádu ustanovení o blankosměnkách. Jednotný zákon směnečný blankosměnku upravuje, jak vyplývá z redakční zprávy k tomuto zákonu, jako listinu, která je podle vůle zhotovitele určena k tomu, aby se z ní stala směnka, ačkoliv na začátku neobsahuje všechny náležitosti.

Zákon směnečný a šekový se o blankosměnce zmiňuje pouze v § 10 čl. I. Toto ustanovení se omezuje v zásadě na uplatňování námitek vadného doplnění

⁹⁸ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 96.

⁹⁹ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 97.

blankosměnky.¹⁰⁰ „Nebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnky ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.“¹⁰¹ Pravidla pro její využití jsou tak přenechána směnečné teorii a judikatuře. Judikatury okolních států se v otázkách blankosměnky často rozcházejí.

Z čl. I § 10 zákona směnečného a šekového lze dovodit následující charakteristické znaky blankosměny: (1) Blankosměnka je listina, která je podepsána alespoň jedním potencionálním účastníkem směnečného vztahu. Může se jednat jak o výstavce, tak i o akceptanta, ale též o podpis směnečného avala. (2) Další podmínkou pro existenci blankosměnky je určení listiny za směnku. Z textu musí být patrné, že jde o listinu, která je předstupněm budoucí směnky. Zde třeba uvést, že se nemusí jednat pouze o slovo „směnka“, jak současná rozhodovací praxe soudů uvádí. Z listu papíru podepsaného výstavcem s doložkou „K této listině bylo ve smyslu čl. I § 10 zákona č. 191/1950 Sb. zřízeno vyplňování právo“ bude spolehlivě identifikován zárodek směnky. (3) Předposlední náležitostí blankosměnky je vědomý úmysl neúplné směnečné listiny, tj. dle úmyslu stran tam listina postrádá některou z náležitostí. Nejčastěji se jedná o směnečnou sumu. (4) Posledním z charakteristickým znaků blankosměnky je pouze dočasná nehotovost, neboť se k listině sjednává směnečné vyplňování právo. To je v praxi dohoda mezi vydavatelem a nabyvatelem směnky o vyplňovacím právu. Tato dohoda nemusí být písemná. Může se jednat o jednostranné prohlášení dlužníka o udělení tohoto práva. Funkce této dohody je nenahraditelná. Toto tvrzení dokládá též rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.1.2004, sp. zn. 9 Cmo 536/2003, ze kterého vyplývá, že pokud byla blankosměnka doplněna pouze z důvodu prohlášení konkurzu na majetek výstavce blankosměnky a nenastaly podmínky dohodnuté ve smlouvě o vyplnění blankosměnky, není tato směnka vyplněna v souladu s dohodou.¹⁰²

Za blankosměnku nelze považovat pouze listinu, které chybí některá z podstatných náležitostí směnky, ale také listinu obsahující všechny podstatné náležitosti směnky a na základě vyplňovacího oprávnění se mají doplnit pouze tzv. náležitosti nepodstatné (např. datum splatnosti směnky apod.).¹⁰³

¹⁰⁰ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s 71.

¹⁰¹ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 10.

¹⁰² KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s 71.

¹⁰³ ONDREJOVÁ, D. *Umoření směnky*. Bulletin advokacie, 2008, č. 7-8. s. 32.

Významem blankosměnek je především potřeba účastníků, aby jedna strana dala druhé straně, pro účely placení nebo častěji zajištění, směnkou. Vystavit směnkou v tomto momentu však není možné, neboť účastníci prozatím neznají všechny skutečnosti, které je třeba do směnečné listiny přenést a to jak z hlediska doložek obligatorních, tak i doložek obchodních nebo jiných. Jeden účastník vydá druhému listinu neúplnou, obsahující bílá místa a nabyvatel se zaváže, že tato bílá místa vyplní určitým způsobem. Vyplněním bílých míst dojde k dotvoření listiny na úplnou směnkou.

S blankosměnkou je možno disponovat již v podobě zatím nevyplněné. Otázkou ovšem je, jaká práva a jaké povinnosti se převádějí, neboť blankosměnka ještě není žádnou směnkou. Blankosměnka je v podstatě latentní závazkový vztah, který může, ale také nemusí vzniknout. To samé platí pro převod práv a povinností z ní vzešlých. Nebude-li doplněna, jsou tyto převody bezvýznamné. V případě doplnění však tyto převody ztratí svůj latentní charakter a nabudou svých důsledků. Forma převodu blankosměnky vyplývá z formy cenného papíru, jaký ta konkrétní směnka představuje. Jak již bylo uvedeno, může se jednat o ordre nebo rektasměnkou a tomu pak odpovídá i způsob převodu. Nutno podotknout, že formu směnky nelze měnit.

Vyplňování právo je akcesorickým vztahem vůči blankosměnce. Nemůže se prekludovat, ani se promlčet, dokud existuje listina, která má být podle tohoto práva vyplněna. Může však zaniknout dříve, než-li samotná blankosměnka a to např. dohodou či privativní novací.¹⁰⁴

Úmluva, o které hovoří čl. I. § 10 zákona směnečného a šekového, se nazývá smlouva o vyplnění směnky a je vlastním důvodem vyplňovacího práva. Jedná se o smlouvu inominátní. Smlouva o vyplnění, v našem případě zajišťovací blankosměnky, úzce souvisí se smlouvou o zajištění směnkou, však je smlouvou zcela samostatnou. Vzniká a zaniká nezávisle na smlouvě směnečné a smlouvě zakládající kauzální zajištěnou pohledávku. Neplatnost jedné smlouvy nezpůsobí neplatnost smlouvy druhé ani třetí z výše uvedených.

Pokud se týče právního režimu, smlouva o vyplnění blankosměnky je obchodem relativním. Tedy volba práva bude záviset na tom, o které subjekty v případě účastníků smlouvy o vyplnění jde a jaký mají poměr k podnikatelské činnosti. Smlouva o

¹⁰⁴ Kovařík, Z. Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha : C. H. Beck 2009, s. 77

vyplnění směnky může tedy mít jak režim občanskoprávní, tak režim obchodně právní. Typickým příkladem může být výstavce směnky, a jiná společnost, jako její remitent. Jejich vztah se bezpochyby bude řídit obchodněprávním režimem. Vztah rukojmího, jako osoby bez podnikatelského zájmu, se však bude řídit režimem práva občanského. V jedné smlouvě by se tedy mohly oba režimy křížit. Vyplňovací právo však nemůže být zcela abstraktní bez vlivu funkce směnky na jeho obsah. Proto i zde, stejně jako u smlouvy o zajištění směnkou, bude smlouva o vyplnění sledovat právní režim smlouvy kauzální prostřednictvím smlouvy směnečné prostřednictvím § 264 odst. 4 obchodního zákoníku.

Smlouva o vyplnění směnky může být obsažena v jakékoliv formě a to dokonce též konkludentní. Ovšem i zde je doporučena, jak pro směnečné dlužníky, tak i věřitele, forma písemná. V praxi se často vyskytuje písemné prohlášení toho, kdo vyplňování právo uděluje nabyvateli listiny, týkající se způsobu vyplnění. Toto prohlášení však nemá formu smlouvy, neboť se jedná pouze o jednostranný akt. Z čl. I § 10 však jednoznačně plyne, že se musí jednat o akt vícestranný – úmluvu. Toto prohlášení má však praktický význam z hlediska dokazování existence vyplňování smlouvy a usnadňuje tak věřitelovu pozici.¹⁰⁵

Z obsahu smlouvy o vyplnění blankosměnky musí být především patrné, které doložky budou do směnky doplňovány a podle jakých pravidel bude oprávněný povinen postupovat. Povinný ze směnky by tak na základě takto stanovených pravidel měl být s jistou určitostí schopen odhadnout obsah budoucí zajišťovací směnky. Konkrétní obsah se však dozví až při jejím případném předložení k placení. S tímto je také spojen problém určitosti smlouvy o vyplnění. Na jednu stranu je vyžadována konkrétnost smlouvy, na stranu druhou abstraktnost, neboť bylo-li by vše absolutně konkrétní, bylo by možné vystavit směnku rovnou. Dohoda o vyplnění směnečné sumy tedy nemůže být vyplněna pouze na základě uvážení majitele blankosměnky. Dostačující je však dohoda o vyplnění sumy s příslušenstvím, aniž by bylo známo, o jaké příslušenství půjde (úrok z prodlení vs. úroky apod.). Ani splatnost nemůže věřitel stanovit pouze na základě svého rozmyslu. Zde obvykle bývá dohoda o doplnění data splatnosti směnky po datu, které následuje po splatnosti kauzální pohledávky.

Pokud bude uzavřeno více dohod o vyplnění směnky, je třeba klást důraz na jejich konformnost. V případě protichůdných ustanovení by právo majitele na vyplnění

¹⁰⁵ Kovařík, Z. Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha : C. H. Beck 2009, s. 78

směnky bylo značně ztíženo, neboť ten by pak nebyl schopen směnku vyplnit v souladu s jednou z dohod. Tento rozpor však nepůsobí neplatnost směnky ani neplatnost takové dohody. Některému z dlužníků se tak ovšem může nabídnou obrana námitkou nesprávně vyplněné směnky.

Oprávněným k vyplnění blankosměnky bude vždy majitel listiny. Tím může být buď přímo remitent, nebo další majitel, tj. postupník nebo indosatář. Právo uděluje směnečný dlužník, resp. latentní směnečný dlužník, neboť ten se povinným ze zajišťovací směnky ani nemusí stát, pokud dojde k uspokojení kauzálního závazku. Smlouva o vyplnění blankosměnky vznikne vždy mezi majitelem blankosměnky a dlužníkem, kterého se vyplnění bude týkat.¹⁰⁶

Vyplňovací právo dává majiteli blankosměnky možnost, aby podle svého vlastního uvážení přeměnil blankosměnku jako zárodek směnky na směnku dokonalou. Tohoto oprávnění může, ale nemusí využít. Pokud jde o blankosměnku s funkcí zajišťovací, není nevyplněním blankosměnky dotčeno jeho právo domáhat se plnění z kauzálního závazku. Blankosměnku nebude vždy oprávněn vyplňovat pouze její majitel, ale také ten, kdo má určité právo k takové listině. Mohlo by se jednat např. o insolvenčního správce pokud majitelem blankosměnky je úpadce. Dále by tak mohl učinit správce dědictví, pokud majitel směnky zemřel, nebo byl prohlášen za mrtvého a není ještě znám dědic. Všechny tyto osoby však musí postupovat v souladu se smlouvou o vyplnění směnky. Účinky vyplnění směnky nastávají ex tunc. Blankosměnku lze doplnit, pokud není doba určena smluvně, do doby, dokud má vyplnění směnky smysl. *„Právo věřitele na vyplnění blankosměnky realizuje věřitel přímo jejím vyplněním. Toto právo je právem akcesorickým k předmětné listině - blankosměnce a je závislé na existenci blankosměnky. Pokud existuje blankosměnka, pak musí trvat i právo věřitele na její vyplnění, není-li toto právo jinak smluvně omezeno. Takovým omezením by např. byla dohodnutá lhůta, ve které by bylo možné blankosměnku doplnit. V případě jejího porušení by se ale jednalo o směnku vyplněnou v rozporu s dohodou o jejím vyplnění a ani zde by nepřicházelo v úvahu promlčení nároku.“*¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že blankosměnka není dokonalou směnkou, nejsou dlužníci povinni na ní nic platit. Proti případnému placení pak mají nárok na vydání listiny obsahující vše předepsané. Mezním termínem pro vyplnění blankosměnky je moment před tím, než se majitel bude

¹⁰⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 82.

¹⁰⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.10.2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004.

domáhat její výplaty a nebo uplatní práva z ní u soudu. Pokud tak neučiní, své právo pro vyplnění listiny neztrácí a může tak učinit i později. Tedy například až poté, co mu soud jeho žalobu zamítne. Věc pravomocně rozhodnutá zde není překážkou, neboť při prvním uplatnění se nejednalo o směnku, při druhé by se pak jednalo již o směnku dokonalou.

Bílá místa na blankosměnce je možno doplnit jak naráz, tak i postupně. Důležité je, že jedním vyplněním „bílého místa“ je toto právo zkonsumováno a nelze tak již takto vyplněný údaj vzít zpět a to ani v případě, že by to bylo v souladu se smlouvou o vyplnění. K zániku vyplňovacího práva dojde také tehdy, pokud je zkonsumováno někým, komu nesvědčí vyplňovací právo nebo dojde k vyplnění způsobem zakládajícím neplatnost směnky. Je třeba brát zřetеле věcným změnám v okolí směnky. Např. byla-li blankosměnka vystavena v roce 1992 a k jejímu vyplňování dojde až v roce 2002, nemůže znít směnečná suma na české koruny nebo euro, neboť tyto měny v době vystavení blankosměnky neexistovaly.

Majitel blankosměnky je rovněž oprávněn nevyužít všech svých možností při vyplňování blankosměnky. Typicky se může jednat o směnečnou sumu, kdy ve smlouvě o vyplnění bude určité rozmezí, do kterého se může majitel vejít či konkrétní suma. Je-li do směnky jako směnečná suma vyplněna částka menší, než která by případně majiteli směnky svědčila, hovoří se o tzv. podvyplnění směnky. Nejedná se o vadné vyplnění směnky. Jiným případ nastane, pokud je majitel blankosměnky oprávněn vyplnit datum splatnosti v určitém rozmezí a toto rozmezí překročí. Tento stav by se na první pohled mohl jevit jako výhodný pro směnečného dlužníka, např. pro počátek počítání úroků. Nicméně je třeba vzít v úvahu fakt, že právě od data splatnosti začíná běžet promlčecí lhůta, čímž se právo promlčuje později. Toto je bezesporu pro dlužníka nevýhodné, z čehož vyplývá závěr, že pozdější, ale též dřívější vyplnění směnky, bude nutně vadným vyplněním. V případě zajišťovací směnky je na věřiteli, jaký údaj splatnosti vyplní. Jedinou podmínkou je, aby splatnost směnky nepředcházela splatnosti kauzálního závazku. Takové jednání není možné posuzovat jako jednání v rozporu s dobrými mravy. *„Nejsou-li v dohodě o vyplnění žádné podmínky pro stanovení údaje splatnosti směnky, přičemž je dostatečně určitým způsobem stanoveno, jaká výše směnečného penize má být v blankosměnce doplněna, pak je zřejmé, že doba splatnosti směnky nesmí předcházet době splatnosti zajišťovaného závazku. Při splnění této podmínky může věřitel do blankosměnky vyplnit jakékoliv datum splatnosti. Takové*

ujednání je v případě dohod o vyplnění blankosměnky obvyklé a není žádného důvodu, proč by tato praxe, sledující bezpochyby bezpečnější zajištění věřitelovy pohledávky, měla být v rozporu s dobrými mravy.“¹⁰⁸

Vzhledem k tomu, že i nesprávným vyplnění směnky může vzniknout formálně platná směnka, dává právo možnost dlužníkovi vznést námitku nesprávného vyplnění směnky. Důsledkem úspěšného uplatnění takové námitky nebude zánik směnky, ale to, že dlužník nebude povinen podle takové směnky plnit. K této námitce jsou oprávněni pouze ti, kdo se podepsali na listinu ještě nevyplněnou. Námitka bude směřovat proti aktuálnímu majiteli listiny. Námitku však nelze uplatnit v případě, kdy blankosměnka byla řádně převedena na nového majitele a ten se při vyplňování směnky řídil pokyny dlužníka, o jejichž nesprávnosti nemohl vědět. Pokud byla budoucí směnka na řad nebo na jméno převáděna před vyplněním, je vedle nesprávnosti vyplnění stanoven ještě další předpoklad, a to, že nabyvatel při nabývání směnky jednal buď ve zlé víře či hrubé nedbalosti. Zlá víra je chápána jako vědomá, úmyslná činnost směřující ke zneužití blankosměnky. U hrubé nedbalosti je potřeba vycházet z možností běžného obchodního styku, neboť je zřejmé, že nabyvatel směnky bude vesměs odkázán na informace, které mu podá předchozí majitel a ten mu také nemusí sdělit nic.

Při převádění již dokonalé směnky svědčí dlužníkovi vůči nabyvatelům směnky námitky vadného vyplnění směnky. Tato možnost se u rekta směnek váže na skutečnost, zda-li bylo možné námitky uplatnit již vůči předchozímu majiteli směnky, u ordre směnek je nutno prokázat, že nabyvatel jednal ke škodě dlužníka ve smyslu čl. I. § 17 zákona směnečného a šekového.¹⁰⁹ „Kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.“¹¹⁰

4.10 Odchytky při zajištění spotřebitelských úvěrů smenkou

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru (dále také jen „zákon“) dopadá též na zajišťovací funkci směnky. Tento zákon se součástí našeho právního řádu stal recepcí směrnice Rady 87/102/EHS ve znění směrnice 90/88/EHS a směrnice 98/7/EHS. Zákon o některých podmínkách sjednávání

¹⁰⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.10.2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004.

¹⁰⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 85.

¹¹⁰ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 17.

spotřebitelského úvěru se o zajišťovací funkci směnky, též o její funkci platební, zmiňuje v § 12.

Z ustanovení § 12 tohoto zákona plyne, že věřitel je povinen si při dispozici se zajišťovacími směnkami počínat tak, aby byla zachována veškerá práva spotřebitele, které ze smlouvy o tomto úvěru vyplývají. Nutno podotknout, že ani směnka zajišťující spotřebitelský úvěr neztrácí svůj abstraktní charakter, nevyznačuje se jiným obsahem ani formou a ani použití blankosměnek nelze vyloučit.

Co se týče vztahu výstavce a remitenta směnky, nelze zde nalézt žádné odchylky od úpravy obecné, směnečné. Tedy směnečný dlužník je jak ze směnky na řad, tak ze směnky na jméno vůči věřiteli oprávněn uplatnit všechny námitky, které mu svědčí. U rekta směnek má dlužník toto oprávnění též po převodu směnky na další majitele. Jiná situace nastane v případě indosace podle čl. I. § 17 zákona směnečného a šekového. Pokud bude věřitel převádět směnku tímto způsobem, je povinen postupovat v souladu s výše uvedeným § 12. Tato povinnost spočívá v tom, aby nového nabyvatele směnky uvědomil o všech modalitách a důvodech vystavení zajišťovací směnky na základě čehož je pak dlužník oprávněn uplatnit proti novému majiteli směnky kauzální námitky. Pokud by remitent zajišťovací směnky byl v tomto ohledu nedůsledný a nový nabyvatel byl ve smyslu čl. I. § 17 zákona směnečného a šekového poctivý a nezáludný, bude proti těmto námitkám chráněn. Věřitel z úvěru by se tak dopustil porušení onoho § 12, čímž by mu vznikla povinnost nahradit škodu, která by směnečnému dlužníku případně vznikla.

Problematickou otázkou je indosace směnky, která již byla indosována věřitelem úvěrového závazku, tedy nový majitel převedl směnku dále. Nový majitel směnky totiž není vázán ustanovením § 12 zákona a je jen těžko představitelné, aby jím byl vázán majitel nový, který směnku nabyl poctivě. Jedno z možných východisek by mohlo být uplatnění odpovědnosti vždy u věřitele úvěru již proto, že směnku indosoval. Tento problém se samozřejmě týká pouze situací, kdy je zajišťovací směnka převedena samostatně. Při převodu zajištěné pohledávky je nezbytné spolu s ní převést též zajišťovací směnku. V opačném případě by byl spotřebitel poškozen v rozporu se zákonem o spotřebitelském úvěru.

Vzhledem k výše uvedenému je jasné, že pokud by věřitel postupoval způsobem výše naznačeným, převoditelnost směnky by tím byla značně oslabena, neboť indosatář by si musel nechat líbit všechny námitky spotřebitele. Směnečná praxe se

u zajišťovacích úvěrů snaží těmto problémům předcházet tak, že jsou vystavovány zajišťovací směnky ve formě na jméno. Tato forma cenného papíru jednak vyhovuje účelu, pro který vznikla, navíc předchází zmíněným problémům.

U zajišťovací směnky vystavené na základě směnečné smlouvy, která byla uzavřena mezi věřitelem úvěru a osobou odlišnou od spotřebitele, platí vše obdobně, jako by tuto směnku vystavil spotřebitel sám. I zde je směnečný dlužník chráněn § 12 zákona o spotřebitelském úvěru a může se tak bránit stejnými námitkami, které by svědčili spotřebiteli. Důvod je zřejmý. Bylo-li by tomu naopak, zákon by mohl být snadno obcházen. Bude-li, v tomto případě, směnečný dlužník plnit, vzniká mu právo regresi vůči dlužníku ze spotřebitelského úvěru. Problémy nevznikají ani v případě vystavení směnky věřiteli spotřebitelem, jako směnku cizí, a ta pak bude následně akceptována třetí osobou. Spotřebitel má námitky vůči věřiteli bez dalšího, akceptant však nikoliv. Směnečníkovi nevzniká ani právo regresi vůči spotřebiteli a splnění takové směnky směnečníkem nelze chápat jako bezdůvodné obohacení.

Rukojemství na směnkách zajišťujících spotřebitelské úvěry není zákonem vyloučeno. Ovšem, i zde je třeba brát ohled na ochranu spotřebitele. To v praxi znamená, že spotřebitel musí mít možnost uplatnit směnečné námitky jak proti věřiteli spotřebitelského úvěru, tak vůči avalovi, který na zajišťovací směnku plnil. Pro úplnost třeba zmínit též možnost avala, který má oprávnění využít námitek vůči věřiteli úvěru. Jelikož však § 12 zákona postihuje pouze věřitele, je nutné, aby možnost uplatnění námitek dlužníkem vůči avalovi byla smluvně zakotvena. V případě, že by dlužník o tuto možnost přišel, mohla by vzniknout i zde odpovědnost věřitele úvěru na náhradu škody vůči spotřebiteli. V praxi se uzavírá jedna třístranná smlouva, kde jsou ošetřeny jak vztahy mezi věřitelem a rukojmím, tak též vztahy rukojmího a spotřebitele. Pokud uvažujeme o náhradě škody, je třeba podotknout, že pro úspěšné uplatnění takového náhrady není možný pouze nesprávný postup věřitele, nýbrž vznik škody spotřebiteli v důsledku takového nesprávného postupu.¹¹¹

Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (87/102/EHS) ve svém článku 10 uvádí : „Členské státy, které v souvislosti se smlouvami o úvěru dovolují spotřebiteli, aby: a) platil směnkami včetně dlužních úpisů; b) poskytoval jistotu pomocí směnek včetně dlužních úpisů a šeků, zajistí, aby byl spotřebitel při použití

¹¹¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 93.

těchto nástrojů pro tyto účely vhodným způsobem chráněn.“¹¹² Právě toto ustanovení je předlohou pro § 12 zákona č. 321/2001 Sb.

4.10.1 Úprava spotřebitelské směnky v Rakousku

Rakouská právní úprava regulace spotřebitelských směnek je podstatně starší, než výše uvedená evropská směrnice, čímž je celá právní úprava na ní nezávislá. „Zákaz směnky“ lze poprvé nalézt již v roce 1961 v zákoně o splátkovém prodeji. Zákonodárce však ani zde, stejně tak, jako v současné rakouské i německé úpravě, v obavě z porušení ženevské úmluvy, nepřistoupil k přímému zákazu směnky.

Roku 1979 byl rakouským zákonodárcem přijat zákon na ochranu spotřebitele (Konsumentenschutzgesetz, dále jen „KSchG“). Tento zákon upravuje vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli, přičemž podnikatel je v něm vymezen pozitivně a na základě toho je spotřebitel definován jako ten, kdo není podnikatelem. Spotřebitel nemusí nutně být fyzická osoba. Vzhledem k široké aplikovatelnosti KSchG je jej možné použít v případech spotřebitelských úvěrů. Z tohoto lze dovodit, že „zákaz“ konzumentské směnky se netýká pouze spotřebitelských úvěrů, jak vyplývá z evropské směrnice, ale všech vztahů, které vznikají mezi podnikateli spotřebiteli. Používání směnek je upraveno v § 11 KSchG, kde je stanovena podmínka pro používání směnek ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem tak, že podnikatel musí být remitentem a směnka musí obsahovat doložku „nikoliv na řad“ nebo obdobné ustanovení. Platnost směnky není porušením tohoto ustanovení dotčena, ovšem porušením je podnikatel vystaven hrozbě pokuty. Dále pak dle ustanovení § 11 odst. 2 KSchG platí, že každý spotřebitel, který na směnku plnil, má vůči podnikateli nárok na zaplacení částky ve výši postižní sumy, ledaže by podnikatel prokázal, že se spotřebitel převzetím nebo splněním směnečné obligace vyvázal ze závazku existujícího i beze směnky. Výše postižní sumy je konkretizována zákonem. Důležité též je, že se obrací důkazní břemeno a je to podnikatel, kdo musí prokazovat, že zaplacením směnky spotřebitelem došlo k uhrazení pohledávky, která by existovala i bez směnky.¹¹³

¹¹² Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (87/102/EHS).

¹¹³ KOTÁSEK, J. Směnka ve spotřebitelských vztazích, [online]. Dostupné na [www: http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitelske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en](http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitelske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en). s. 4.

4.10.2 Úprava spotřebitelské směnky v SRN

Konzumentská směnka nebyla před implementací evropské směrnice ve Spolkové republice Německo upravena. Využití směnky tak bylo obecně povoleno. Přes to bylo postavení spotřebitelů zohledňováno prostřednictvím judikatury.

V SRN je spotřebitelská směnka upravena v zákoně o spotřebitelském úvěru. Tímto zákonem byla implementována evropská směrnice o spotřebitelských úvěrech, k čemuž mělo dojít nejpozději do 1.1.1990. Ani v tomto případě nezasahuje německý zákonodárce přímo do směnečného zákona. Ustanovení § 10 odst. 2 tohoto zákona pak říká, že spotřebitel nemůže být zavázán k tomu, aby se směnečně zavázal v souvislosti s věřitelovými nároky z úvěrové smlouvy. Spotřebitel je oprávněn kdykoliv na věřiteli požadovat vydání směnky, která byla vystavena v nesouladu s tímto ustanovením a věřitel poté odpovídá za škodu, která spotřebiteli z vystavení takové směnky vznikne. Vydání směnky v rozporu s tímto ustanovením také nezakládá neplatnost směnky. To odpovídá rakouské úpravě. Neplatným je pouze závazek konzumenta k založení směnečné obligace. Bezprostředním nárokem spotřebitele je tedy vydání takové směnky, ale to pouze v případě, kdy je v držení původního majitele, resp. remitenta. Pokud byla směnka převedena, může spotřebitel uplatnit pouze námitky, které mu umožňuje zákon vycházející z ženevských úmluv, konkrétně čl. 22 Sheckgesetz. Podnikatelova pozice je však ztížena tím, že vznikne-li spotřebiteli vymáháním směnky škoda, nese za ni odpovědnost.¹¹⁴

4.10.3 Úprava spotřebitelské směnky v USA

Směnka se v angloamerickém systému převádí předáním, případně ve spojení s indosační doložkou. Nabyvatel směnky má právní postavení, které přímo vyplývá ze samotné listiny – pokud ji ovšem neprovází nezhojitelná absolutní vada jako např. zfalšování apod. Užívání spotřebitelských směnek je v USA ovlivněno především obchodním stykem mezi tzv. *přesnočními obchodníky*, kteří prodávali podřadné zboží na úvěr oproti směnce. Tu poté eskontovali u místního finančního ústavu a opustili město. Potencionálně úspěšnou námitkou spotřebitele v těchto případech často bývalo tvrzení, že finanční ústav a prodejce jednali jako „jedna osoba“. Každopádně se jednalo o nežádoucí stav, na který legislativa zareagoval zrušením obchodovatelné směnky

¹¹⁴ KOTÁSEK, J. Směnka ve spotřebitelských vztazích, [online]. Dostupné na [www: http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitelske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en](http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitelske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en). s. 7.

v oblasti spotřebitelských úvěrů. Sekundárním efektem bylo skeptické nahlížení společnosti na institut směnky.

Uniform Consumer Credit Code (Jednotný zákon o spotřebitelském úvěru) zakazuje v USA prodávajícímu, aby si nechal vystavit spotřebitelem směnku. Porušením tohoto ustanovení je dlužník oprávněn odmítnout placení a může požadovat od podnikatele, jež směnku nabyt ve zlé víře, pokutu a to až do výše trojnásobku úvěrové sumy. Nabytí směnek třetími osobami je upraveno příslušnými předpisy, kdy podmínka pro řádné nabytí směnky je neznalost původu směnky nabyvatelem.¹¹⁵

4.11 Zajištění závazků ze zajišťovací směnky

Závazky směnečného dlužníka, přímého i nepřímého, mohou být vůči směnečnému věřiteli zajištěny v podstatě všemi zajišťovacími závazky, které nabízejí občanský i obchodní zákoník. U těchto mimosměnečných závazků jde vždy o závazek relativní mezi určitými subjekty, což v praxi znamená, že indosamentem směnky nepřecházejí práva z tohoto zajištění na nového majitele, věřitele, směnky. Některé z těchto závazků se na směnce mohou přímo objevit. Příkladem je obecné ručení, kdy ručitel svůj závazek na směnce vyznačí doložkou „jen jako ručitel, nikoliv jako aval“. Tento závazek se týká pouze určitého dlužníka a věřitele.

Směnky požívají specifických zajišťovacích prostředků. Zajišťovací a garanční účinek v sobě nese podpis indosanta na směnce, vyjma indosantů bez záruky. Podpis spoluakceptanta zakládá solidární ručení přímých dlužníků a má tak rovněž zajišťovací účinek. Zajišťovací účinek má též uvedení tzv. „podpůrné adresy“ na směnce a podpis čestného příjemce. Jako směnečný zajišťovací prostředek je nejčastěji užíván institut směnečného rukojemství, kdy směnečný rukojmí se nazývá aval či avalista, je účastníkem směnečných vztahů a je směnečněprávně zavázán. Směnečné rukojemství se výrazně podobá běžnému ručení. Základní rozdíl mezi běžným a směnečným rukojemství lze spatřovat v oslabené míře akcesority směnečného rukojemství.¹¹⁶

„Zaplacení směnky může být pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím.“¹¹⁷ Podstatou zajištění rukojemstvím je zaplacení směnky, s funkcí zajišťovací. Směnečný závazek avala je plně závislý na směnce. Jen

¹¹⁵ KOTÁSEK, J. Směnka ve spotřebitelských vztazích, [online]. Dostupné na [www: http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitejske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en](http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitejske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en). s. 12.

¹¹⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 149.

¹¹⁷ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. I. § 30.

spolu se směnkou může vzniknout a při zániku směnky zaniká také. Není nutné, aby aval měl něco společného s kauzální zajištěnou pohledávkou. Důvodem avalova podpisu na směnce je směnečná smlouva. Tedy, buď směnku podepsal na základě výzvy, nebo sám nabídl svůj podpis, který byl přijat. Účastníkem směnečné smlouvy bude vždy avalista jako osoba povinná směnku podepsat, oprávněnou osobou ze smlouvy však nemusí být vždy remitent směnky či věřitel zajištěné pohledávky. Může jím být též směnečný dlužník, který předloží směnku k podepsání avalovi, který ji z určitého důvodu podepíše. V tomto případě však nemůže aval uplatnit kauzální námitky rukojmího ani proti prvému majiteli směnky.

Uplatnění kauzálních námitek rukojmího proti remitentovi je nutné upravit mimosměnečně, tedy smluvně. Smlouva opět nemá předepsanou formu. Obsahem takové smlouvy mohou být přípustné námitky avalátovy. Smlouva mezi rukojmím a remitentem může být uzavřena i v případě, že aval připojil svůj podpis na směnku na základě smlouvy s dlužníkem. Nevznikne-li žádná taková smlouva, může nastat situace, kdy všichni směneční dlužníci úspěšně uplatní své kauzální námitky vůči majiteli směnky, nikoliv už však směnečný rukojmí. Důležitý rozdíl mezi obecným ručením a ručením směnečným je, že rukojmí nemůže uplatnit námitky svědčící dlužníkovi, jak to platí u ručení obecného.

Poměr rukojmího a dlužníka, za kterého je zavázán, je upraven v čl. I. § 32 zákona směnečného a šekového. Z tohoto ustanovení lze dovodit nárok avalisty na plnění od toho, za koho je podepsán, plnil –li. Dlužník poté může namítat pouze ty námitky, které by mu plynuly ze smlouvy mezi ním a ručitelem. To může vést k situaci, kdy se dlužník ubrání námitkami vůči majiteli směnky a směnečný ručitel nikoliv. Ten, poté co za dlužníka plnil, má nárok požadovat plnění na dlužníkovi, pokud smluvně mezi nimi nebylo sjednáno jinak. Z praktického hlediska je tak optimální, je-li upraven jak vztah remitenta a avalisty, tak rovněž vztah dlužníka a jeho avalisty. Tyto smlouvy by měly být ve vzájemném souladu.¹¹⁸

Místo umístění rukojemského prohlášení na směnce není zákonem předepsáno. Obecně se tedy může nacházet na rubu i líci směnky, ale též na přívěsku směnky (allongi). Rukojemské prohlášení zcela redukované formy však musí být umístěno na líci směnky. Zde se jedná o formu pouhého podpisu avala na líci směnky.

¹¹⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 41.

Rukojemské prohlášení se pravidelně skládá ze tří částí. V první řadě se jedná o vlastní rukojemský závazek vyjádřen např. slovy „jako rukojmí“. Druhou doložkou je určení osoby, za kterou je rukojemský závazek přejímán. Třetí a poslední podmínkou je podpis rukojmího. Zvláštní ohled je třeba věnovat tomu, aby rukojemské prohlášení nebylo zaměněno s jinými závazky na směnce, jako třeba se spoluakceptem. Rukojemské prohlášení není možné vázat na žádnou podmínku.

Avalista je zavázán stejně jako ten, za koho se zaručí. Je-li tedy zaručen za přímého dlužníka, sám se stává přímým dlužníkem. Totéž platí pro dlužníka nepřímého. Je podstatné, že aval není zavázán až sekundárně za osobu, za kterou se zaručil, ale stojí vedle této osoby a sdílí její postavení. Věřitel se tak nemusí obracet na dlužníka a až poté na avala, ale může se obrátit přímo na rukojmího. Co se týče vad podpisu avala, je třeba rozlišovat vadu formální, která je způsobilá zneplatnit směnečné rukojemství a vadu materiální, která takový efekt nemá.¹¹⁹

4.12 Uplatnění zajišťovací směňky

Stejně, jako všechny zajišťovací instrumenty, i směňka v sobě nese prvky akcesority na zajištěném závazku. Zvláštností zajišťovací směňky ovšem je, že není absolutně závislá na hlavním závazku, jak je tomu u „běžných“ zajišťovacích institutů. Směňka totiž může existovat též v případě, kdy kauzální závazek již zanikl. Pak jí ale nelze řádně uplatnit. V tomto ohledu není pohledávka vtělená do zajišťovací směňky akcesorická, jedná se spíše o zastřenou akcesoritu, nepravou akcesoritu. Obdobné platí pro subsidiaritu pohledávky vtělené do směňky, kterou lze uplatnit bez ohledu na stav zajištěné pohledávky. Zajišťovací směňka charakter nepravé subsidiarity.¹²⁰

Vzhledem k specifickému postavení směňky jako dluhu odnosného, kdy je na věřiteli, aby obstaral úhradu směnečného dluhu, platí pro úhradu směnečného dluhu odlišná pravidla. Směnečný dlužník je povinen směnečný dluh zaplatit až na základě řádného uplatnění směnečné pohledávky směnečným věřitelem. Směňku lze uplatnit dvěma způsoby a to předložením směňky k placení – prezentací směňky, nebo započtením pohledávky.

Pokud věřitel předkládá směňku k placení, je povinen se osobně dostavit k dlužníkovi a předložit mu směňku k placení. Věřitel musí prokázat, že je aktuálním směnečným věřitelem. Důvodem, proč je směňka dluhem donosným, je její snadná

¹¹⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směňka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 150.

¹²⁰ CHALUPA, R. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, s. 50.

převoditelnost. Dlužník ani nemusí být informován o změně věřitele. Věřitel a současně majitel směnky se musí prokázat samotnou směnkou, neboť pouze to je zaručený způsob, jak jej identifikovat. Řádná prezentace směnky k placení tedy bude obsahovat předložení originálu směnky legitimovaným držitelem směnky určené osobě, v určitém místě a čase. Započtení směnečné pohledávky nenahrazuje prezentaci směnky a nelze jej proto považovat za plnohodnotný výkon směnečného práva. Započtení směnečné pohledávky má účinky uplatnění směnečného práva.

Z jedné směnky může být zavázáno více směnečných dlužníků. Rozlišujeme přímé směnečné dlužníky a postihové směnečné dlužníky. Při uplatňování směnečného práva se tak u přímých dlužníků děje výkonem přímého směnečného práva, vůči postihovým dlužníkům uplatněním směnečného postihu. Výkon směnečného práva by měl sledovat určitý postup, podle kterého by věřitel ze směnky měl nejdříve uplatnit směnečnou pohledávku vůči hlavnímu dlužníkovi, až poté vůči avalistům. Nerespektováním této posloupnosti by si směnečný věřitel mohl způsobit nemožnost výkonu směnečného postihu. Výkon přímého směnečného práva je možné uskutečnit vždy až v okamžiku splatnosti směnky nebo po ní. Výkon směnečného postihu znamená uplatnění směnky vůči postihovým dlužníkům, kterými jsou výstavce traty, indosanti, příjemce pro čest a jejich avalové. Výkon směnečného postihu se nemusí vázat na splatnost směnky a může být uplatněn dokonce před splatností směnky. Toto právo lze vykonat např. poté, kdy směnečník směnky cizí odmítne akceptovat směnku, nebo pokud směnečný dluh nebyl, po řádném předložení směnky k placení hlavnímu směnečnému dlužníkovi, proplacen.

Uplatněním směnky podáním žaloby u soudu je nahrazeno řádné předložení směnky k placení. Existují však dva názory značně se v tomto ohledu rozcházející. Jeden názor stojí za tím, že podání směnečné žaloby lze považovat za plnohodnotnou náhradu předložení směnky k placení a má též účinek zachování postihových dlužníků. V souladu s tímto názorem je též judikatura. Druhým názorem je, že žaloba v sobě nese pouze uplatňovací účinek a jejím podáním dochází ke ztrátě nároku na postihová práva obmeškáním.¹²¹

Pro české právní prostředí není v rozporu s dobrými mravy několikanásobné zajištění jedné pohledávky. V rozporu s dobrými mravy může být uplatnění takového zajištění,

¹²¹ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 70.

tj. vymáhání plnění ze zajištění v rozsahu převyšujícím zajištěný závazek s příslušenstvím.¹²²

Specifikum uplatnění zajišťovací směnky spočívá v tom, že při jejím uplatňování by směnečný věřitel měl respektovat omezení daná mu zajišťovací povahou směnky, především omezení plynoucí ze směnečné smlouvy. Směnečný věřitel vzhledem ke směnečné abstraktnosti má možnost směnku uplatnit bez ohledu na případná smluvní omezení.

Pro uplatnění zajišťovací směnky platí dvojí režim. Režim směnečný a režim nesměnečný. V režimu směnečném je věřitel při uplatnění směnky vázán pouze zákonem, obsahem směnky a obsahem směnečného vztahu. Účel emise zajišťovací směnky zde nehraje roli. Do popředí zde vystupuje směnečná abstraktnost zajišťovací směnky. V nesměnečném režimu uplatnění zajišťovací směnky abstraktnost ustupuje do pozadí. Uplatnění zajišťovací směnky nemůže být v rozporu s ujednáními, která jsou podkladem pro emisi zajišťovací směnky. Věřitel by tak zpravidla měl uplatnit zajišťovací směnku až v momentě, kdy lze uplatnit směnkou zajištěnou pohledávku. Dalším limitem pro uplatnění zajišťovací směnky je, že ji věřitel může uplatnit pouze tehdy, je-li současně věřitelem zajištěné pohledávky.

Věřitel může v závislosti na faktu, zda směnku uplatňuje v souladu či nesouladu se nesměnečnými ujednáními, své právo uplatňovat řádně (v souladu), nebo excesivně (v nesouladu). Řádně je směnka uplatněna, pokud směnečný věřitel respektuje pravidla daná účelem emise směnky a mimosměnečným ujednáním. Účel emise zajišťovací směnky spočívá ve snadnějším a rychlejším způsobu při vymáhání pohledávky. Mimosměnečné ujednání můžeme chápat jako pravidla obsažená ve směnečné smlouvě, která nejsou v rozporu se zákonem a dobrými mravy. Limity řádného uplatnění směnky jsou (1) existence zajištěné pohledávky a její uplatnitelnost, (2) totožnost majitele zajišťovací směnky a věřitele zajištěné pohledávky a (3) soulad uplatnění směnky s mimosměnečným ujednáním. Dalším limitem pro uplatnění zajišťovací směnky by mohlo být promlčení zajišťovací pohledávky. Rozhodovací praxe soudů je opačného názoru a věřitelům přiznává nárok ze zajišťovací směnky také v případě, že zajištěná pohledávka je již promlčena. Excesivním uplatněním směnky jsou všechny způsoby uplatnění, které nejsou uplatněním řádným. K excesivnímu uplatnění směnky dojde naplněním alespoň jednoho z těchto předpokladů :

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2008, sp. zn. 29 Odo 896/2002.

- v době uplatnění zajišťovací směnky neexistuje zajištěná pohledávka
- zajišťovací směnka je uplatněna ve stavu, kdy kauzální pohledávka není soudně vymahatelná
- majitel zajišťovací směnky není současně věřitelem zajištěné pohledávky
- věřitel při uplatnění zajišťovací směnky nepostupoval v souladu s mimosměnečným ujednáním¹²³

Excesivní uplatnění směnky se směnečnému dlužníkovi mnohdy těžko dokazuje a to i v případě, kdy mimosměnečné ujednání je v písemné formě. Příkladem je rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2010 sp. zn. 29 Co 4623/2008-171, který potvrdil rozsudek Vrchního soudu v Praze jako odvolací soud. Podstatou sporu byla směnka vlastní, zajišťující pohledávku společnosti A vůči společnosti B, která byla v likvidaci a zároveň v konkurzu, do kterého se dostala na základě podání návrhu na konkurz společností A. Mezi likvidátorem společnosti B a společností A byla uzavřena písemná dohoda – ujednání, jehož obsahem bylo, že pokud na základě zpět vzetí návrhu na konkurz společností A nedojde k ukončení konkurzu společnosti B, bude směnka zlikvidována. V opačném případě by byla společnost A uspokojena z likvidačního zůstatku na základě směnečné pohledávky. Společnost A však postoupila kauzální pohledávku a nárok ze směnky uplatnila před soudem. Soud prvního stupně dal žalobci za pravdu a směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti. S ujednáním mezi stranami se vypořádal tak, že jej prohlásil za nelogické a nesrozumitelné. Vrchní soud v Praze však jeho rozhodnutí zrušil, což v dovolání žalobce potvrdil též Nejvyšší soud. Odvolací a dovolací soudy písemné ujednání označili za logické a platné.¹²⁴

4.13 Soudní uplatnění práv ze zajišťovací směnky

Uplatnění práv ze směnky před soudem se provádí prostřednictvím návrhu žalobce, majitele směnky, který předloží originál směnečné listiny, a další listiny nutné k uplatnění práva. Soud na základě předložených listin vydá směnečný platební rozkaz. Věcně příslušným soudem ve věcech směnečných je krajský soud podle § 9 odst. 3 písmena p) občanského soudního řádu. Místní příslušnost se obecně řídí § 84 občanského soudního řádu podle obecného soudu odpůrce v souvislosti ustanovením §85a občanského soudního řádu tak, že je místně příslušný ten krajský soud, v jehož obvodu se nachází obecný soud účastníka. Dále pak v souladu s § 87 občanského

¹²³ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 73.

¹²⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.5. 2008, sp. zn. 5 Cmo 10/2008-15.

soudního řádu může být místní příslušnost soudu dána na výběr.¹²⁵ „Vedle obecného soudu žalovaného, popřípadě vedle soudu uvedeného v § 85a, je k řízení příslušný také soud, v jehož obvodu... je platební místo, uplatňuje-li se právo ze směnky, šeku nebo jiného cenného papíru.“¹²⁶ Důvodem věcné příslušnosti krajských soudů je odůvodněna tím, že u směnek jde, bez ohledu na povahu subjektů, o obchodněprávní věci (absolutní obchody). Směnečné a šekové řízení je vůči žalovanému přísnější ve dvou směrech. Jednak musí žalovaný podat své případné námitky do tří dnů a pak se musí jednat o námitky odůvodněné, ve kterých musí být uvedeno, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá. K pozdějším výhradám nebude soud přihlížet (princip koncentrace námitek). Podáním námitek se směnečný platební rozkaz neruší, jak je tomu u platebního rozkazu. Včas podané námitky se projednají v nařízeném soudním jednání, jehož výsledkem bude rozsudek, v němž se soud vysloví, zda-li ponechává směnečný platební rozkaz v platnosti či jej zrušuje. Opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání.¹²⁷

Směnečný platební rozkaz je procesním nástrojem urychleného rozhodnutí ve věcech směnečných a je upravený v § 175 občanského soudního řádu. Jak již bylo zmíněno výše, je na žalobci, zda-li se plnění ze směnky bude domáhat prostřednictvím směnečného platebního rozkazu. Soud může vydat směnečný platební rozkaz pouze na jeho návrh. Na věcnou příslušnost soudu nemá vliv, zda bude postupováno prostřednictvím rozkazního směnečného řízení, nebo podle obecných pravidel. Místní příslušnost se řídí zmíněnými pravidly, přičemž je-li žalováno více subjektů, je místně příslušným soud kteréhokoliv z těchto odpůrců.

Podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu je žaloba, pro kterou platí zásady vyplývající z § 41, § 42 a § 79 občanského soudního řádu, řádné zaplacení soudního poplatku, směnka v prvopisu a návrh žalobce, aby soud rozhodl touto formou. Žalobce může navrhnout soudu, aby rozhodl směnečným platebním rozkazem, i později, nejpozději do svolání účastníků k jednání. Soud návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu není vázán, ale není-li překážek pro jeho vydání, měl by být vydán. Směnku je nutné bez dalšího doložit v originále. Ověřené opisy, fotokopie či jiná zobrazení nejsou přípustná. To znemožňuje převod směnky v průběhu řízení. Zákon směnečný a šekový však počítá i s možností, že se věřitel legitimuje i

¹²⁵ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 390.

¹²⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. § 87 odst. 1e.

¹²⁷ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 390.

jinými prostředky než prvopisem směnky. Jde o směnku existující ve více vyhotoveních, více prvopisech. To je upraveno v čl. I. § 64 - § 66 zákona směnečného a šekového. Dále se může jednat o směnečné opisy upravené v čl. I. § 67 a § 68 a poslední z možností, kdy lze pro vydání směnečného platebního rozkazu akceptovat i jiný prostředek, než originál směnky je rozhodnutí o umoření směnky podle § 185s občanského soudního řádu (viz dále). Vedle směnky je třeba soudu dodat protestní listiny. Jedná se pouze o případy, kdy se na směnečné listině neobjevuje doložka „bez protestu“, nebo v případě vystavení lhůtní vistasměnky, pokud bude požadováno plnění před uplynutím doby, která vyplývá z čl. I. § 35 zákona směnečného a šekového a pokud akcept nebo vidování směnky nebyly datovány.¹²⁸ Směnečný protest je zákonem upravené písemné osvědčení, které na žádost oprávněné osoby, zpravidla majitele směnky, vydává stanovený orgán (soud, notář, obecní úřad). Oprávněná osoba tak získává důkaz o tom, že učinila úkony, které zákon předpokládá pro výkon některých práv ze směnky. Protest nemůže být ničím nahrazen, a to ani svědeckou výpovědí, potvrzením povinné osoby apod. Protestní listina má důkazní a zachovávací charakter. Opominutí protestu by mělo za následek zánik práv proti nepřímým dlužníkům ze směnky.¹²⁹

Směnečný platební rozkaz vydává, podle ustanovení § 36a odst. 3 občanského soudního řádu, samosoudce. Pokud soud bude mít pochybnosti o pravosti směnky, nebo nastane jiná překážka pro vydání směnečného platebního rozkazu, nařídí jednání ve věci. Podstatou směnečného platebního rozkazu je příkaz soudu adresovaný žalovaným, aby do tří dnů od doručení směnečného platebního rozkazu zaplatili, nebo ve stejné lhůtě podali opodstatněné námitky. Počet odpůrců je závislý od počtu směnečných dlužníků. Žalobce je oprávněn žalovat kteréhokoliv z nich nebo pouze jednoho. Každý z těchto dlužníků je dlužníkem solidárním. Běh třídní lhůty běží každému zvlášť a řídí se obecnými pravidly pro běh lhůt podle § 55 a násl. občanského soudního řádu.¹³⁰

V souladu s ustanovením čl. I. § 28 odst. 2 zákona směnečného a šekového může majitel směnky postihem žádat vedle směnečné sumy ještě šestiprocentní úrok ode dne splatnosti směnky. Stejně právo má i ten, kdo směnku vyplatí, a to ode dne, kdy zaplatil. Pokud se navrhovatel domáhá zaplacení vyšších úroků, přičemž jeho návrh

¹²⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 435.

¹²⁹ KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 246.

¹³⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 441.

není opodstatněn, anebo vyplývá z jiného právního titulu (např. z kupní smlouvy), nepřichází směnečný platební rozkaz v úvahu a je nutno nařídit jednání.

Pokud návrh na vydání směnečného platebního rozkazu neobsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem, vyzve soud žalobce, aby nesprávné nebo neúplné podání opravil nebo doplnil. Není-li přes výzvu samosoudce podání opraveno či doplněno a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, řízení usnesením zastaví. Pokud je návrh včas doplněn či opraven, je možno směnečný platební rozkaz vydat.¹³¹

4.14 Námitky

„I když závazek ze směnky má abstraktní charakter, lze za určitých podmínek v soudním řízení o nároku ze směnky činit námitky, které se zakládají na vlastních vztazích dlužníka k majiteli směnky. Směnka však musí být stále v rukou osoby, v jejíž prospěch byla vystavena.“¹³²

Námitky jsou jedinou právně přípustnou formou obrany proti uplatnění směnečné pohledávky. Obsahem námitek je vylíčení skutečností, kterými osoba, vůči níž je směnka uplatněna, zdůvodňuje, proč na uplatněnou směnku odmítá plnit. Nezbytnou součástí námitek je tvrzení a odůvodnění povinné osoby, proč se brání proti uplatnění směnky. Námitka se musí vyznačovat konkrétností a určitostí. Jako nedostatečné by bylo skutkové vymezení námitek, ze kterého by bylo možné dovodit více výkladů a tudíž i více potencionálních důvodů. Nelze tedy uvést pouze, že pohledávka zanikla, nýbrž je třeba vylíčit, na základě jakých skutečností se žalovaný domnívá. Ovšem, v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu ČR, je odůvodněnou též námitka, že dlužník z kauzálního vztahu již dluh uhradil, bez dalšího. *„Námitka proti směnečnému platebnímu rozkazu, že konkrétní pohledávku, k jejímuž zajištění podle ujednání účastníků směnka sloužila, již žalovaný zaplatil, je ve smyslu ustanovení § 175 o. s. ř. odůvodněnou námitkou i tehdy, není-li v ní uvedeno, kdy (popř. jakým způsobem) k zaplacení došlo.“¹³³* Kumulace více námitek je přípustná.

Námitky se klasifikují do několika skupin. Klasifikace námitek je stěžejní pro dlužníka v souvislosti s možností se námitkami bránit vůči různým věřitelům. Námitky, které mají svůj původ v obsahu směnky, nebo okolnostech bezprostředně spjatých se vznikem směnečných závazků anebo ve směnečném vztahu, jsou námitkami

¹³¹ Des, Z. *Z rozhodovací praxe – Směnečný platební rozkaz*. Obchodní právo, 1993, č.10. s. 27.

¹³² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8.4.1997, sp. zn. 9 Cmo 30/97-34

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007.

absolutními. Absolutní námitky zpravidla stojí na neexistenci směnečného závazku nebo jiného obsahu směnečného závazku, či na nedostatku směnečného oprávnění osoby uplatňující směnku. Těmito námitkami je vždy atakován směnečný závazek nebo směnečná pohledávka. Relativní námitky zcela nebo zčásti staví na nesměnečném vztahu dlužníka a směnečného věřitele. Můžou se týkat obsahu směnky, ale podstatou vždy bude vztah nesměnečný. Tyto námitky nezpochybňují existenci směnečného závazku, ale obsahují tvrzení, pro která by směnečný dlužník neměl plnit na existující směnečnou pohledávku. Pokud soud vyhoví relativním námitkám, rozhodne, že dlužník nemá povinnost plnit směnečný závazek a to nikoliv z důvodu zániku tohoto závazku, ale proto, že vzhledem ke skutečnostem stojícím mimo směnečný vztah, nelze dlužníkovi uložit povinnost, aby směnečný dluh splnil. Součástí kategorie relativních námitek jsou kauzální námitky. Ty jsou vždy založeny na okolnostech týkajících se příčinného vztahu, resp. důvodu vystavení směnky nebo jejího převodu. Vedlejší kolejí klasifikace námitek jsou námitky směnečné a nesměnečné. Směnečné námitky bezprostředně souvisejí se smenkou nebo směnečným vztahem a obvykle stojí na formálních nedostatcích směnky nebo excesivním vyplnění blankosměnky. Někdy mohou být směnečné námitky založeny na okolnostech stojících mimo vztah směnečný. Z logiky věci již vyplývá, že námitky nesměnečné jsou založeny na skutečnostech stojících mimo směnku či směnečný vztah. Nesměnečné námitky nejčastěji atakují řádnost uplatnění směnky vzhledem k okolnostem odvíjejícím se od příčinného vztahu, mimosměnečného ujednání nebo z limitů daných účelem emise směnky. Z uvedeného možno dovodit, že absolutní námitky, jsou vždy námitkami směnečnými. Znakem relativních směnečných námitek budou na jedné straně skutkové okolnosti dané smenkou nebo směnečným vztahem, na straně druhé to budou okolnosti existující mimo směnku nebo směnečný vztah. Příkladem je námitka excesivního vyplnění blankosměnky. Relativní nesměnečné nesměnečné námitky vždy vycházejí z okolností stojících mimo směnku a směnečný vztah.

Absolutní námitky může uplatnit každý směnečný dlužník vůči každému směnečnému věřiteli. Směnečné námitky je také oprávněn uplatnit každý směnečný dlužník, ovšem pouze vůči věřitelům, vůči nimž jsou námitky uplatnitelné v závislosti na faktu, zda se jedná o námitky absolutní či relativní. Absolutní směnečné námitky může uplatnit každý směnečný dlužník vůči jakémukoliv věřiteli. Relativní směnečné námitky může též uplatnit každý dlužník, ovšem pouze vůči věřiteli, který má k těmto

námítkám vlastní vztah, nebo věřiteli, který směnku nenabyl řádně. Relativní námítky nesměnečné jsou oprávněni uplatnit pouze ti směneční dlužníci, kteří mají k těmto námítkám vlastní vztah a lze je uplatnit pouze vůči věřitelům, kteří k těmto námítkám mají vlastní vztah, nebo těm, kteří směnku nenabyli řádně.

Vlastní vztah směnečného dlužníka nebo směnečného věřitele k námitce se vyznačuje tím, že mají přímou právní vazbu na skutečnost, na které uplatněná námitka stojí. Přímou vazbou směnečného dlužníka nebo směnečného věřitele může být skutečnost, že směnečný věřitel nebo dlužník měl být účastníkem příčinného vztahu, ze kterého dlužník odvozuje námitku, ale účastníky se nestali, neboť tento příčinný vztah vůbec nevznikl.¹³⁴

Před vydáním směnečného platebního rozkazu se lze úspěšně dovolat zániku závazku ze směnky započtením, pokud dlužník tohoto práva k započtení využil a k zániku tohoto závazku došlo před vydáním směnečného platebního rozkazu.¹³⁵

Námítky proti uplatnění zajišťovací směnky

Námítky proti směnečnému platebnímu rozkazu může podat též dlužník, vůči kterému je právo uplatňováno na základě platné zajišťovací směnky, řádně a v souladu s limity pro její řádné uplatnění. Taková obrana není důvodná a neměla by být ani úspěšná. Takové „zpomalení“ by mohlo mít negativní vliv na splnění věřitelovi směnečné pohledávky. Např. pokud dlužník efektivně skryje svůj majetek před exekucí. Zajišťovací směnka však může být uplatněna excesivně. V tom případě se jedná zneužití směnky. Limity pro řádné uplatnění zajišťovací směnky jsou :

- existence zajištěné pohledávky,
- zajišťovací směnka je uplatněna v rozsahu zajištěné pohledávky a zajištěná pohledávka je uplatnitelná,
- majitel zajišťovací směnky je rovněž věřitelem zajištěné pohledávky,
- majitel zajišťovací směnky při uplatňování respektuje mimosměnečná ujednání vztahující se k uplatnění směnky.

Jestliže směnečný věřitel uplatní zajišťovací směnku v rozporu s její nepravou akcesoritou a nepravou subsidiaritou, které jsou dány zajišťovací povahou směnky, či v rozporu s mimosměnečnými ujednáními, dopouští se excesivního uplatnění

¹³⁴ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 118.

¹³⁵ ADAM, J. *Směnečné obohacení*. Právní rozhledy, 2005, č. 17, s. 65.

zajišťovací směnky, což zakládá možnost uplatnění námitek založených na nerespektování limitů řádného uplatnění směnky.

Pokud zanikl závazek, který byl zajištěn směnkou, a majitel směnky přesto uplatní své právo, vzniká směnečnému dlužníkovi nárok na uplatnění námitek neexistence zajištěné pohledávky. Pouhé konstatování neexistence zajištěné pohledávky nepostačí. Dlužník bude muset vylicít, jaký závazek směnka zajišťovala nebo měla zajišťovat spolu s tvrzeními, proč závazek nevznikl nebo zanikl (jaké skutkové okolnosti tento stav způsobily).

Další námitka, odvozená od účelu emise směnky, je námitka nesplatnosti zajištěné pohledávky. Směnečným dlužníkům poskytuje fakt, že zajištěná pohledávka není splatná a nelze se jí tedy domáhat, důvodnou obranu. Pro její uplatnění platí obdobné, co pro námitku neexistence zajištěné pohledávky. Je třeba konstatovat existenci zajištěné pohledávky, její vazbu na zajišťovací směnku a odůvodnění, proč tato pohledávka není splatná.

Námitka podmíněnosti zajištěné pohledávky spočívá na shodných pravidlech pro uplatnění, jaká byla výše uvedena. Je nutné jednoznačně skutkově vymezit zajištěnou pohledávku a skutkově popsat účel emise směnky. Také je třeba skutkově popsat existenci podmínky, která odkládá nebo rozvazuje zajištěnou pohledávku. Jádrem námitek bude popis skutkových okolností, na základě nichž zajištěná pohledávka není účinná.

Pro námitku absence prodlení dlužníka s uspokojením zajištěné pohledávky platí výše uvedené. Tato námitka není totožná s námitkou nesplatnosti pohledávky. Dlužník není v prodlení s plněním splatného závazku např. v situaci, kdy mu věřitel neposkytne potřebnou součinnost, plnění má být vzájemné a věřitel svoje neposkytl a je zřejmé, že jej ani neposkytne.

Pro řádné uplatnění zajišťovací směnky je podmínkou totožnost majitele směnky a věřitele zajištěného závazku. Není-li tomu tak, mohou se směneční dlužníci bránit námitkou osamostatnění zajišťovací směnky. Zde je opět nutné prokazovat zajišťovací povahu směnky a kauzální vztah mezi zajišťovací směnkou a zajištěnou pohledávku. Rozhodovací praxe soudů stanovuje, že pokud majitel zajišťovací směnky není současně věřitelem zajištěného závazku, může být důvodnost námitek osamostatnění zajišťovací směnky eliminována tím, že směnečný věřitel vymáhá směnku, v souladu s § 530 občanského zákoníku, jako postupitel na žádost postupníka.

Poslední z námitek proti excesivnímu uplatnění zajišťovací směnky je námitka uplatnění směnky v rozporu s mimosměnečným ujednáním. Směnečný dlužník a směnečný věřitel si mohou mimosměnečným ujednáním dohodnout režim uplatnění směnky, který neodpovídá jejímu obsahu. Takto lze sjednat rozdílný způsob uplatnění směnky, ale též neuplatnitelnost směnky vůči některým směnečným dlužníkům. Obsahem námitek musí být skutkové vymezení mimosměnečného ujednání a vylíčení skutečností, zakládajících kolizi postupu majitele zajišťovací směnky, při uplatňování směnky v rozporu s obsahem mimosměnečných ujednání.¹³⁶

Excesivní uplatnění zajišťovací směnky věřitelem umožňuje směnečnému dlužníkovi uplatnit výše uvedené námitky. To ovšem ještě neznamená, že s uplatněním námitek bude směnečný dlužník úspěšný. Stejně nemusí být úspěšný ani majitel směnky při excesivním uplatnění zajišťovací směnky. V případě věřitele se úspěch odvíjí od třech faktorů, kterými jsou uplatnitelnost námitek vůči věřiteli; zda je oprávněn se námitkou bránit dlužník, vůči kterému je směnka uplatněna; zda směnečný dlužník svou námitku uplatní včas.¹³⁷

Možnost splácet směnečný peněz ve splátkách je přípustná pouze na základě dohody mezi věřitelem směnky a jejím dlužníkem. Soud by mohl k plnění ve splátkách přivolit v souladu s § 160 občanského soudního řádu. Na směnky se však vztahuje § 175 občanského soudního řádu, který tuto možnost nestanovuje. Vydáním směnečného platebního rozkazu vzniká směnečnému věřiteli nárok na celou směnečnou sumu v jeden den. Námitka, že dlužník chce plnit ve splátkách, není důvodná a soud k ní nemůže přihlídnout ani v případě, že byla podána v zákonné lhůtě. Zákon směnečný a šekový v čl. I. § 39, odst. 2 a 3 částečné placení sice připouští, ale toto ustanovení je nutno vysvětlovat tak, že majitel směnky je povinen při splatnosti směnky přijmout i částečnou platbu, že je povinen o ní vydat potvrzení a že směnečný peněz se snižuje o zaplacenou částku.¹³⁸

Samostatně je třeba rozebrat uplatnitelnost kauzálních námitek u indosovaných zajišťovacích směnek. Jde především o otázku, jak je možné překonat omezení při uplatnění kauzálních námitek vůči dalším majitelům směnky, což je založeno v čl. I. § 17 zákona směnečného a šekového. V případě, že je spolu ze zajišťovací směnkou

¹³⁶ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 130.

¹³⁷ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 134.

¹³⁸ Právní praxe v podnikání 11/97, s. 30.

převeden též zajištěná pohledávka a obě mají shodného věřitele, tento problém nevzniká. Problém s uplatněním námitky nevzniká ani v případě indosace za podmínek čl. I. § 20 zákona směnečného a šekového, resp. u indosací po splatnosti.

Vůči majiteli směnky, který směnku získal indosací, nelze kauzální námitky uplatnit. Výjimkou z pravidla je situace, kdy indosatář jednal při nabývání směnky vědomě ke škodě dlužníka. K nepoctivému nabytí směnky musí vědomě dojít v okamžiku nabývání zajišťovací směnky. V tento moment musí být indosatář seznámen s konkrétními okolnostmi kauzálního vztahu, na základě čehož je schopen odhadnout, jaké námitky mohou směnečnému dlužníkovi svědčit. Pokud se nový majitel směnky dozví o kauzálních souvislostech směnky později, není to již významné. Směnka opatřená údajem o její zajišťovací funkci ještě nezakládá fakt, že tuto zajišťovací funkci plní. V průběhu své existence, jak popsáno výše, mohla svou funkci změnit. Proto ani v případě směnky s takovou doložkou nelze vůči indosatáři kauzální námitky uplatnit, nejednal-li při jejím nabývání ke škodě dlužníka. Na druhé straně je možné si položit otázku, zda se nabyvatel choval způsobem odpovídajícím podmínkám běžného obchodního styku a nemohl se s těmito podmínkami seznámit. S ohledem na to může mít údaj o zajišťovací funkci směnky podpůrný význam.¹³⁹

4.15 Zneužití směnek jako zajišťovacích institutů

Směnky bývají velmi často při podnikatelských vztazích používány jako prostředek zajištění úvěrových vztahů a ne zřídka se nepoctivý podnikatelé v souvislosti s tímto užíváním směnek dopouštějí trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále TrZ).¹⁴⁰ Nejvyšší soud z podnětu dovolání posuzoval trestný čin úvěrového podvodu dvou spolupachatelů A a B, kteří se pokoušeli vylákat peníze z družstevní záložny. Jako způsob zajištění úvěru měly sloužit dvě vystavené směnky osobou C, která měla rovněž být i příjemce plnění úvěru. Osoba C však o takový úvěr nežádala a o vystavení takových směnek nevěděla. Její podpis na směnkách byl zfalšován. Osoba B byla zaměstnancem družstevní záložny, což celou situaci usnadnilo. Aniž by si to spolupachatelé A a B uvědomili, dopustili se vedle trestného činu úvěrového podvodu též trestného činu padělání a pozměňování peněz podle § 233 TrZ v souvislosti s § 234 TrZ, neboť oba pachatelé jednaly v úmyslu obě směnky udat

¹³⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 71.

¹⁴⁰ Púry, F. *Trestní odpovědnost související s některými zajišťovacími instituty v obchodněprávních a občanskoprávních vztazích*. Karlovarské právnícké dny, 2007, č. XVI, s. 289 – 304.

jako pravé. Nejvyšší soud zaujal názor, podle něhož ustanovení § 233 TrZ poskytuje trestněprávní ochranu před paděláním a pozměňováním směnek jako cenných papírů bez ohledu na to, zda jsou platebními prostředky nebo zajišťovacími instrumenty.¹⁴¹

V dalším případě se Nejvyšší soud ČR zabýval trestným činem zneužívání informací v obchodním styku podle § 255 TrZ.¹⁴² Pachatel se tohoto trestného činu dopustil tak, že zneužil svého postavení ve dvou obchodních společnostech, kdy jménem ekonomicky silnější společnosti A, kde byl předsedou představenstva, převzal závazek jako směnečný rukojmí ve prospěch druhé společnosti B, kde byl jediným společníkem a jednatelem společnosti s ručením omezeným, a díky tomu získal úvěr ve prospěch této ekonomicky slabší společnosti B, která nebyla schopna úvěr splácet a ani neproplatila společnosti A plnění, které na směnku vynaložila. Podle rozhodnutí publikovaném pod č. 24/2006 Sb. rozh. tr. nelze za jednání popsané v § 209 TrZ, trestný čin podvodu, považovat podání žaloby soudu, která obsahuje vědomě nepravdivá tvrzení, popřípadě podání návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu na podkladě padělané směnky. Soud přijímající podání totiž nemůže být pokládán za subjekt, který je možno tímto způsobem uvádět v omyl. Obviněný byl v tomto případě uznán vinným z pokusu podle § 21 odst. 1 TrZ z trestnému činu podvodu.¹⁴³

Pokud je úvěrová smlouva zajištěna směnkou a ta je následně zajištěna směnečným rukojemstvím, stává se směnečný rukojmí samostatným dlužníkem věřitele. Jestliže následně směnečný rukojmí daruje část svého majetku a zmaří tak uspokojení tohoto věřitele, pak za splnění dalších zákonných podmínek může naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 a) TrZ, protože takto zmaří uspokojení svého věřitele, nikoliv věřitele jiné osoby ve smyslu § 222 odst. 2 a) TrZ.¹⁴⁴

4.16 Problematika rubopisu směnky a nařízení exekuce

Typické pro převod práv ze směnky plynoucích je rubopis (indosament). Problematickou je však otázka rubopisu směnky ve chvíli, kdy je indosována směnka,

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 3 Tdo 1185/2006 a rozhodnutí pod č. 23/1995 Sb. rozh. tr.

¹⁴² Púry, F. *Trestní odpovědnost související s některými zajišťovacími instituty v obchodněprávních a občanskoprávních vztazích*. Karlovarské právní dny, 2007, č. XVI, s. 289 – 304.

¹⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2008 sp. zn. 6 Tdo 475/2008.

¹⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 17/2004 Sb. rozh. tr.

na kterou je vydán vykonatelný směnečný platební rozkaz a tento vykonatelný směnečný platební rozkaz je podkladem pro návrh na nařízení exekuce.

Důvodem pro tuto nesrovnalost způsobuje je rozdílnost osoby oprávněné z vykonatelného směnečného platebního rozkazu a osoby podávající návrh na nařízení exekuce, která je rovněž posledním článkem směnečných rubopisů a tedy oprávněným majitelem směnky. Aktuální rozhodovací praxe soudů se zpravidla opírá o judikát, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5. 2005, sp. zn. 20 Cdo 461/2004, ze kterého vyplývá, že *„soud může exekuci nařídit jen tehdy, je-li prokázáno, že se jí domáhá ten, v jehož prospěch bylo rozhodnutí v nalézacím řízení vydáno, popř. ten, kdo prokáže, že právo přiznané v nalézacím řízení po vydání takového rozhodnutí na něj přešlo, přičemž přechod práva musí být prokázán kvalifikovaným způsobem předepsaným ustanovením § 36 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb.“*¹⁴⁵ Dále pak Nejvyšší soud došel k závěru, že *„indosament představuje směnečněprávní převod směnky, na základě něhož, jak vyplývá z ustanovení Čl. I. § 14 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb., se převádějí všechna práva ze směnky. Ustanovení Čl. I. § 16 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb. pak upravuje, kdo se stává řádným majitelem směnky, který nabývá práva ze směnky originálním způsobem a nikoliv jako právní nástupce předchozího majitele, a kdo je tak legitimován k výkonu práv z ní. Z citované úpravy však nevyplývá, že by na majitele směnky, jenž právo k ní prokázal způsobem stanoveným v Čl. I. § 16 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb. a jenž je osobou odlišnou od osoby oprávněné ze směnečného platebního rozkazu, vydaného na základě směnky, která byla indosována, přešlo i právo z takového rozhodnutí. Je tomu tak proto, že zákonná úprava žádnou skutečnost, která by měla za následek přechod práva, nepředpokládá.“*

Pro nařízení exekuce na podkladě vykonatelného směnečného platebního rozkazu jako exekučního titulu ve prospěch jiné osoby, než té, která je uvedena ve směnečném platebním rozkazu jako oprávněná, je nutné prokázat, že na tuto osobu přešlo právo z rozhodnutí. Přechod práva se prokazuje pouze listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, pokud to nevyplývá přímo z právního předpisu. To je možno dovodit z ustanovení § 256 OSŘ a § 36 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

K převodu směnky se vyjadřuje jak zákon o cenných papírech ve svém § 18 odst. 1 a 3 a dále zákon směnečný a šekový v čl. I. § 11 odst. 1 tak že *„každou směnku, i*

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5. 2005, sp. zn. 20 Cdo 461/2004.

když nebyla vystavena na řad, lze převést indosamentem“, podle čl. I. § 14 odst. 1 ZSŠ platí, že *„indosamentem se převádějí všechna práva ze směnky“* a čl. I. § 16 ZSŠ stanoví, že *„o tom, kdo má směnku v rukou platí, že je řádným majitelem, prokáže-li své právo nepřetržitou řadou indosamentů...“*. Z tohoto je možno dovodit, že se rubopisem směnky převádějí všechna práva ze směnky na řad a to jak hmotněprávního, tak procesněprávního charakteru.

Rozhodovací praxe soudů, v souladu s výše citovaným usnesením, se může jevit v rozporu se zákonnými ustanoveními týkajícími se převodu směnky rubopisem a samotnou podstatou převodu směnky rubopisem. Mohlo by docházet k situacím, kdy k jedné směnce bude vydáno více směnečných platebních rozkazů, neboť se exekuční soud bude zabývat pouze smlouvou o převodu směnky, nikoliv směnkou jako listinou obsahující rubopisy. Je třeba též zmínit, že tento problém nevzniká u rektasměnek, neboť ty se převádějí pouze cesí.¹⁴⁶

4.17 Směnečné obohacení

Příjemce směnky cizí či výstavce směnky vlastní jsou majiteli směnky zavázáni, pokud se na jeho škodu obohatili. To v praxi znamená, že přijali určité plnění, které nutně nemuselo být formy peněžní, a které bylo důvodem vystavení směnky, aby zajistila protiplnění. Kritériem pro posouzení, zda-li se výstavce či příjemce směnky na úkor majitele směnky obohatil, je srovnání hodnoty přijaté a hodnoty vydané. Jestliže tedy výstavce nebo příjemce obdržel hodnotu za vstup do směnečného závazku a sám odpovídající plnění neposkytl, lze takového výstavce nebo příjemce směnky označit za osobu, jež se obohatila na majitelův úkor. V důsledku takového jednání pak majiteli směnky vzniká nárok na vydání obohacení. Nárok na vydání obohacení nelze uplatnit u výstavce, který příjemci za přijetí směnky poskytl protihodnotu a u příjemce, jež směnku přijal z ochoty. Výše vzniklé majetkové újmy bude záporný rozdíl mezi majetkovou hodnotou vydanou v souvislosti se směnkou a majetkovou hodnotou přijatou v souvislosti s tou samou směnkou.

Rozsah požadovaného obohacení je limitován směnečnou sumou s příslušenstvím, výší obohacení dlužníka, od kterého věřitel obohacení požaduje a výší újmy, kterou utrpěl věřitel. Příslušenství směnky lze chápat v souladu s čl. I. § 48 a § 49

¹⁴⁶ Červenka, J. *K rozhodování soudů ve věci rubopisu směnky a nařízení exekuce*. Bulletin advokacie, 2011, č. 7-8.

zákona směnečného a šekového. Při určování výše obohacení je horním limitem oprávněný nárok. Věřitel může požadovat i částku nižší, než je jeho oprávněný nárok.

Směnečná přísnost (*rigor cambialis*) směřuje zejména na směnečné dlužníky. Ke směnečným věřitelům je směnečné právo přísné především tím, že majitel směnky musí svou aktivitou dbát svých směnečných zájmů, které jsou fixně časově omezeny. Zmírnění těchto následků je zakotvení práva majitele směnky na vydání obohacení, a to z důvodu obmeškání či promlčení. Důvodem vzniku tohoto práva je zánik postihových práv obmeškáním. Zvýhodněním postavení věřitele je též právo na vydání obohacení z titulu promlčení pohledávky na dlužníkovi. Právo na vydání směnečného obohacení není právem na plnění ze směnky, ale právem na vydání prospěchu, které směnečný dlužník získal vstupem do směnečného vztahu. Toto právo má, stejně jako pohledávka směnečná, peněžitý charakter.¹⁴⁷

4.18 Umoření směnky

Jak již bylo uvedeno, práv ze směnky se lze domáhat též bez směnečné listiny prostřednictvím listiny jiné. Směnka je umořitelný cenný papír. Podstatou umoření směnky je možnost majitele získat efektivní náhradu nesoucí stejná práva jako směnka sama. Tato náhrada je vtělena do usnesení soudu o umoření směnky. Umoření listin je upraveno v § 185i - §185s občanského soudního řádu. Zákon směnečný a šekový se umořením směnky zabývá ve svém čl. I. § 90.

V prvním stupni je pro řízení o umoření směnky dána věcná příslušnost okresním soudům, místní příslušnost se řídí obecným soudem navrhovatele. Nelze-li takto soud určit, je příslušný soud podle platebního místa směnky. K podání návrhu je oprávněn každý, kdo prokáže právní zájem na umoření směnky. Návrh musí obsahovat skutečnosti osvědčující, že z listiny je možno uplatnit právo vůči některému směnečnému dlužníkovi. Ideálně je možno doložit opis směnky. Účastníky návrhu jsou navrhovatel, všichni dlužníci ze směnky (i nepřímí), potencionální držitel směnky a ten, kdo proti umořovacímu ediktu podá námitky.

Dospěje-li soud k závěru, že směnka, jejíž umoření je navrženo, vznikla a že je ztracena nebo zničena, vydá usnesení, ve kterém vyzývá každého, kdo má příslušnou směnku, aby ji předložil nebo podal proti návrhu námitky. Toto usnesení se nazývá

¹⁴⁷ ADAM, J. *Směnečné obohacení*. Právní rozhledy, 2005, č. 17, s. 622.

umořovací edikt. Součástí ediktu je rovněž zákaz jakéhokoliv plnění ze směnky či nakládání s ní.

Lhůta k podání námitek nebo přihlášky je stanovena na dva měsíce počítaných ode dne splatnosti směnky a pokud je směnka po splatnosti, pak na dva měsíce po vyvěšení usnesení na úřední desce soudu. Dospěje-li soud k závěru, že směnka není ztracena nebo zničena, usnesením návrh zamítne. V opačném případě, na základě dalšího návrhu navrhovatele, učiněného do jednoho měsíce po uplynutí dvou měsíční lhůty, prohlásí soud směnku za umořenou. Jestliže navrhovatel nepodá návrh v jednoměsíční lhůtě, soud řízení zastaví. O možnosti zastavení řízení musí být navrhovatel řádně poučen v umořovacím ediktu.¹⁴⁸ Na podkladě usnesení o umoření směnky může být věřitelem podán návrh na vydání směnečného platebního rozkazu.

V souladu s ustanovením § 185i odst. 1 občanského soudního řádu lze umořit ztracenou nebo zničenou listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva. Blankosměnka, jak již bylo uvedeno, není cenným papírem, nýbrž pouze jeho zárodek, konkrétně zárodkem směnky. Tedy v sobě nese žádné právo, neboť to je vtěleno do dohody o jejím vyplnění. Z blankosměnky tedy nejsou žádné osoby oprávněny ani zavázány, nelze ji tudíž předložit k uplatnění práva a nelze ji tedy ani umořit.¹⁴⁹

¹⁴⁸ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s 265.

¹⁴⁹ ONDREJOVÁ, D. *Umoření směnky*. Bulletin advokacie, 2008, č. 7-8. s. 32.

5. KOMPARACE PRÁVNÍ ÚPRAVY BRITSKÉ A ČESKÉ SMĚNKY

Česká právní úprava, jak již bylo uvedeno, zákonnou definici směňky nemá. Směňka je tedy definována až na základě právní teorie a jurisprudence. Oproti tomu britská právní úprava zákonnou definici směňky zná. The Bills of Exchange Act 1882 (=britský směnečný kodex; dále též jen „BEA“) obsahuje definici směňky cizí v části II. (part II), čl. 3 BEA. Tam je definována jako písemný bezpodmínečný příkaz adresovaný jednou osobou jiné, podepsaný osobou směňku vystavující, požadující na osobě, které je směňka adresovaná, zaplatit na požádání, nebo v pevně stanovený den, nebo předem určitelnou dobu, určitou sumu peněz na řad přesně určené osoby, nebo doručiteli.¹⁵⁰ Směňka vlastní je definována v části II. čl. 83 odst. 1 jako písemný bezpodmínečný slib jedné osoby osobě další, podepsaný vystavitelem, zavazující se zaplatit na viděnou, nebo v pevně stanovený den, nebo předem určitelnou dobu, určitou sumu peněz na řad přesně určené osoby, nebo doručiteli.¹⁵¹

Z těchto definic je podobnost se českou úpravou směňky nezpochybnitelná. Přesto existují rozdíly, které jsou schopné vyvolat diametrálně odlišné účinky. Pro komparaci náležitostí směňky obou právních úprav je praktické zvolit jako výchozí vzor českou právní úpravu. Důvodem je taxativní výčet náležitostí směňky v české právní úpravě, což britská právní úprava postrádá.

5.1 Komparace náležitostí směňky britské a směňky české

První z náležitostí je označení, že jde o směňku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, ve kterém je listina sepsána. Toto ustanovení je pro české právo vůči britskému specifické. Co se českého práva týče, nestačí, aby listina samotná obsahovala slovo „směňka“. Je nutné, aby v ní byl uveden slib, či příkaz, že za tuto směňku bude zapláceno/zaplatím. Oproti tomu britské právo takové ustanovení nevyžaduje. Postačí, pokud je v listině vyjádřena její podstata, tedy slib či příkaz zaplatit určitou sumu. Co se jazyku směňky týče, je britská úprava méně formální. Nevyžaduje, aby byla směňka vystavena v jednom jazyce. V případě několika rozdílných jazyků užitých na směnce je nezbytné, aby účastníci byli seznámeni

¹⁵⁰ The Bills of Exchange Act 1882. Čl. 3 odst. 1. part II.

¹⁵¹ The Bills of Exchange Act 1882, Čl. 83 odst. 1. part II.

s významem všech směnečných prohlášení. Česká úprava, ovlivněna judikaturou soudů, klade na jednotu jazyka důraz. Více jazyků tedy nepřipouští.¹⁵²

Druhou z náležitostí je bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu (bezpodmínečný slib u směnky vlastní), tedy aby směnečná listina neobsahovala žádnou podmínku, která má být před placením splněna. Existence takové podmínky ve směnce by způsobila její neplatnost. Stejně platí pro britskou směnku, což plyne z ustanovení „*unconditional order*“. Směnka cizí se v britském právním řádu nazývá „*bill of exchange*“, směnka vlastní „*promissory note*“. Určitost peněžité sumy je nezbytná jak pro českou, tak pro britskou směnku. V britské právní úpravě se jedná o formulaci „*a sum certain in money*“. Z tohoto plyne, že se nezbytně musí jednat o peníze a že suma musí být určitá. Určitost se vztahuje též na měnu, ve které má být plněno. Neurčitost v tomto ohledu způsobuje podle britského práva neplatnost směnečné listiny.

Jméno toho, kdo má platit se v české právní úpravě chápe z čistě formálního hlediska. Tedy, jak se osoby běžně prokazují (jméno, příjmení, bydliště, r.č....). U směnky cizí se jedná o směnečníka, u směnky vlastní o jejího výstavce. V případě práva britského je tato formulace pružnější, neboť se zde nemusí jednat pouze o jméno osoby. Požadavkem je, aby osoba byla od ostatních na první pohled odlišitelná („*specified person*“). Tato může být určena například přezdívkou. Viz případ *Peto vs. Reynolds*.¹⁵³

Údaj splatnosti je postradatelnou náležitostí směnky podle českého práva. Chybí-li, znamená to, že je směnka splatná na viděnou. To v praxi znamená okamžik, kdy je směnka dlužníkovi předložena k zaplacení. Britská úprava má podobné ustanovení. Tedy buď na viděnou („*on demand*“) nebo v určitý čas v budoucnosti („*at a fixed or determinable future time*“). Britská směnka na viděnou však musí být předložena k placení v rozumné době a ta se liší případ od případu. Splatnost směnky je upravena v článcích 10 – 14 části II. BEA.

Údaj místa, kde má být placeno, je další z postradatelných náležitostí české směnky. V případě, že tento údaj chybí u směnky cizí, nastupuje fikce, že směnka je splatná u

¹⁵² REFERENCE ANSWERS, Promissory note, [online], dostupný z [www: http://www.answers.com/topic/promissory-note](http://www.answers.com/topic/promissory-note).

¹⁵³ CHEST OF BOOKS, The Drawee Of a Bill Should Be Named Therein, [online]. Dostupné na [www: http://chestofbooks.com/business/law/Case-Method/C-The-Drawee-Of-A-Bill-Should-Be-Named-Therein.html](http://chestofbooks.com/business/law/Case-Method/C-The-Drawee-Of-A-Bill-Should-Be-Named-Therein.html)

směnečníka. Směnka vlastní využívá obdobné fikce s tím rozdílem, že je splatná u vystavitele směnky. Směnka britská je v tomto ohledu stejná, tedy místo splatnosti směnky musí být alespoň na základě některých údajů určitelné. Dále pak z čl. 3 odst. 4 části II. BEA vyplývá fakt, že pokud údaj místa splatnosti směnka neobsahuje, nebrání to její převoditelnosti.

Jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno je ustanovení jehož absence českém právu způsobuje neplatnost směnky. V britském právu však tento fakt má za následek, že směnka je chápána jako směnka na doručitele. Tedy je převoditelná předáním. Směnkou na doručitele se stane též, pokud osoba, na jejíž řad má být plněno, je fiktivní nebo již neexistuje. České právo směnku na doručitele v žádném ohledu nepřipouští. Výše zmíněné vyplývá z čl. 7 části II. BEA.

Datum a místo vystavení směnky musejí být v případě české směnky uvedeny. Požadavek je též kladen na určitost místa a reálnost data. Pokud by datum či místo reálnými nebyly, směnka se stane neplatnou. Britské právo toto ustanovení na směnečné listině nevyžaduje. Podle ustanovení čl. 3 odst. 4 písm. a části II. BEA směnka není neplatná, pokud není datována a dle písm. c stejného odstavce ani pokud není uvedeno místo vystavení.

Podpis výstavce je nezbytnou součástí jak směnky české, tak i britské. V obou případech se musí jednat o vlastnoruční podpis. Jediným rozdílem však je, že v případě české směnky se musí jednat o jméno, zpravidla příjmení, výstavce. U britské směnky postačí, pokud to bude například přezdívka výstavce. Tato osoba pak odpovídá stejně, jako by ji podepsala vlastním jménem. K podpisu směnky se vyjadřuje BEA v čl. 23 části II.

Odlišnost lze spatřovat též v institutu směnečného rukojemství, které britská směnka tak, jak bylo popsáno výše, nezná. BEA upravuje zajištění závazku ze směnky v části II. čl. 56 a to specifickou formou indosamentu. Takový indosament v sobě nenese transportní funkci, ale naopak funkci garanční. Takto může indosovat směnku kdokoliv, aniž by musel být majitelem směnky, a tím přijímá odpovědnost za zaplacení směnky.¹⁵⁴

¹⁵⁴ HAVEL, M. *Použití směnky ve faktoringových a forfaitingových operacích*. Diplomová práce. FPR ZČU, 2008, s. 39.

5.2 Britská blankosměnka

Anglický právní řád upravuje blankosměnku v části II. čl. 20 BEA. Čl. 20 odst. 1 BEA uvádí, že pokud je osobou podepsanou doručena druhé osobě prázdná listina s pouhým podpisem, může být tato listina přeměněna na směnku tím, že druhá osoba, na základě zmocnění, může doplnit volná místa dohodnutým obsahem, popřípadě obsahem, který lze jinak určit. BEA dále předpokládá, že oprávnění vyplnit směnku má osoba, která blankosměnku vlastní a že tato osoba může směnku vyplnit takovým způsobem, který považuje za správný a přesný, pokud neexistuje výslovná dohoda. Anglická právní úprava se výrazně liší od české právní úpravy v otázce promlčení vyplnění blankosměnky. Zatímco v českém systému směnečného práva je právo na vyplnění směnky nepromlčitelné, BEA v části II., čl. 20 odst. 2 uvádí, že práva ze směnky lze uplatnit vůči osobě, která se podepsala na blankosměnku předtím, než byla blankosměnka doplněna, v případě, že je blankosměnka vyplněna přesně podle dohody stran a dále je takto vyplněna v přiměřené době. BEA nestanoví přesně, co se rozumí přiměřenou dobou, avšak výslovně uvádí, že přiměřená doba se posuzuje v každém jednotlivém případě zvlášť, a to odvisle od skutkových okolností případu.¹⁵⁵

¹⁵⁵ BARTHELDYOVÁ, B. *Ženevské a Anglo – Americké směnečné právo*. Diplomová práce, Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2010, s. 33.

6. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo podat komplexní výklad k institutu zajišťovací směnky se zaměřením na specifické problémy. Závěrem tedy bude shrnutí podstatných skutečností týkajících se jak směnečné teorie, tak její praxe.

Hlavním rozdílem zajišťovací směnky od „běžných“ zajišťovacích prostředků spočívá v tom, že směnka je na kauzálním, zajištěném závazku, nezávislá. Je schopna existovat samostatně, aniž by existoval zajištěný závazek. To je dáno její abstraktností a nesporností a právě tato její vlastnost je schopná způsobit řadu problémů. Žádoucí tedy je, aby zajišťovací směnka vznikla a zanikla spolu s kauzálním závazkem, stejně tak, aby spolu s tímto závazkem byla převáděna. Jakýkoliv jiný stav způsobuje nejistotu a to především pro dlužníka, neboť pokud bude se směnkou jakkoliv disponováno, tak to vždy bude z vůle směnečného věřitele.

Pokud dojde k převodu nebo uplatnění směnky v rozporu se směnečným ujednáním, svědčí směnečnému dlužníkovi námitky. Konkrétní druh námítky se odvíjí od okolností vystavení směnky, dispozice se směnkou či způsobem uplatnění. Přes to, že námitky budou odůvodněné a směnečnému dlužníkovi budou beze všeho svědčit, neznamená to ještě, že bude při jejich uplatnění úspěšný. Naopak, jeho postavení je v tomto ohledu značně oslabeno a to především tím, že nese tíhu důkazního břemena, které je umocněno krátkou lhůtou k podání námitek. Velkým nešvarem současného právního prostředí jsou podvody, které se prostřednictvím směnek často uskutečňují. Důvodem je, že listina, obsahující všechny podstatné náležitosti směnky, je platnou směnkou, která v sobě nese práva a povinnosti. V jednotlivých případech závisí na ochotě soudce, jak se bude konkrétní směnečnou kauzou zabývat v mantinelech podaných námitek a možná i mimo ně.

Zvláštní pozornost je pak třeba věnovat směnkám, kdy rovnost subjektů je evidentně v nerovnováze. Typicky spotřebitelské vztahy, kdy spotřebitelé si často ani neuvědomují, jaký „přínos“ pro ně směnka má a už vůbec si neuvědomují, že se jedná o směnku s funkcí zajišťovací, neboť, jak výše popsáno, směnečná smlouva nemá předepsanou formu. Na druhou stranu, neznalost zákona neomlouvá a konkrétně zákonná úprava směnky je velmi kazuistická. Stačí tedy řídit se ustanovením zákona a každý ví, jaká práva a jaké povinnosti mu vznikají. Nehledě na veřejné mínění ohledně směnečného institutu, který si s sebou nese jakousi pachůť něčeho nekalého.

Právo jako takové, vzniklo za účelem ochrany slabších, v podstatě většiny. V souvislosti s tímto účelem si dovoluji konstatovat, že by se směnky ve spotřebitelských vztazích neměly vůbec vyskytovat. Důkazem je též četná judikatura, kdy zřídka se spotřebitel ubrání, protože soudy jsou vázány především zákonem. Přes to, že i v České republice existuje platný zákon, který užívání směnek reguluje, nelze nekalým praktikám podnikatelů předcházet ve sto procentech případů. V tomto ohledu se jako ideální variantou jeví úprava omezující používání směnek v Rakousku. I použití rektasměnek připadá v úvahu. Jejich poctivé či nepoctivé využití je však závislé na ustanoveních směnečné smlouvy.

Na druhou stranu, směnka funguje jednak jako efektivní zajišťovací instrument. Především pak při jejím uplatnění před soudem, tak také s ohledem k případnému prodeji směnky a uspokojení se ze zisku z prodeje. V obchodních vztazích je tedy velmi užitečným pomocníkem a to nejen pro jejího věřitele, ale též pro dlužníka, který zpravidla na základě vystavené směnky získá nějaké plnění. Dále je třeba vyzdvihnout její funkci v mezinárodním obchodním styku, kdy je směnka považována za bezpečný instrument zajištění a to jednak díky jednotné právní úpravě dle Ženevských úmluv, dále pak díky podobné právní úpravě práva britského. V tomto směru má směnka jako zajišťovací instrument dlouhou tradici a její pozitivní vlastnosti jistě převládají nad těmi negativními.

V souvislosti se zajišťovacími směnkami jsou významné smlouvy, které předcházejí jejich vystavení. Jejich forma není právně stanovena a jsou často uzavírány v konkludentně, přičemž si jejich účastníci často ani neuvědomují, že takovou smlouvu uzavřeli. Na obsah smlouvy by však měl být kladen zvláštní důraz, neboť právě na jejím podkladě směnečný věřitel řádně směnku uplatňuje a směnečnému dlužníkovi z ní svědčí práva k podání námitek.

Při vystavení směnky je nutné, aby si, především směnečný věřitel, počínal tak, aby směnečná listina obsahovala všechny podstatné náležitosti zákonem předepsané. Pokud by tomu tak nebylo, jeho pohledávka nemusí být vůbec zajištěna. V úvahu připadá pouze možná konverze směnky např. na dlužní úpis. I když směnka není závazkem akcesorickým, měla by sledovat osud kauzálního závazku. Dojde-li k splnění kauzálního závazku, směnka by měla být zničena nebo na základě dohody účastníků plnit jinou funkci. Oddělení směnky od kauzálního závazku je obecně jev nežádoucí a

dá se říci, že pokud se remitent takového jednání dopustí, lze problémy již předem předjímat.

České směnečné právo vychází z Ženevských úmluv, což je pro užívání směnky v mezinárodním obchodě více, než praktické. Mnoho států Evropy se totiž těmito úmluvami řídí také. Vychází tak ze stejných zásad, dokonce je i shodně členěno. To při obchodním styku vytváří čisté vztahy. Protipólem úpravy směnečného práva podle Ženevských úmluv je britská směnečná právní úprava. V tomto ohledu jsou obě právní úpravy velmi podobné, sledující stejný cíl. To jen podtrhuje specifičnost směnky, kdy jakákoliv odchylka od jejích podstatných náležitostí způsobí, že se již o směnku nejedná. Důvodem je zřejmě její „nebezpečnost“. Z mého pohledu je však český směnečněprávní systém a jeho rigidita praktičtější. Při dodržení zákonných podmínek, které jsou přehledné a dostupné pro všechny, by směnka vždy měla dosáhnout žádoucího účinku. Úprava britské směnky některé situace upravuje mnohohozačně, což jen zvyšuje riziko nedorozumění.

Shrneme-li všechna negativa a pozitiva směnky jako zajišťovacího prostředku, dovolím si konstatovat, že pozitiva převáží. Tendence současné doby je, aby se směnka vůbec nevyskytovala ve spotřebitelských vztazích, protože právě při tomto styku dochází nejvíce k jejímu nekalému využití. S tímto nemohou, než souhlasit. Úprava spotřebitelských vztahů je ale bezpochyby mnohem mladší, než úprava směnky, a to o celá století. Byla by tedy jistě škoda, kdyby směnečný institut byl z právní a obchodní praxe vytlačen z důvodu soudobé sociální nálady. Nehledě na to, že prostřednictvím rektasměnek lze většině problémů úspěšně předcházet.

7. RESUMÉ

Bill of exchange used as indemnity, which is the subject of this work, has very special position between Czech security means. Reader of this work should understand the meaning of a bill of exchange used as a security and know, how to use it not just in a way of substantive law but either in a way of procedural law. The thesis is also focused on particular problems about bill of exchange as indemnity and describes, how to avoid them.

The final thesis is divided into eight chapters, which are usually divided into several sub-chapters.

First chapter contains short introduction about what the thesis is focused on and the purpose of the work.

Second chapter explains a bill of exchange in a general view from the history of bill of exchange to the essence of a bill of exchange as indemnity. There is also written about the main principles of a bill of exchange.

Third chapter deals with sources of Czech Bills of Exchange law where as a main codex of bills of exchange is Notes and Cheque Act of December 20, 1950 which is based on Geneva Conventions from 1930. The special systematics of the codex is described too. This chapter mentioned a relationship between Notes and Cheque Act and Czech Civil code, Commercial Code and Securities act. Particular attention is paid to relationship of bills of exchange and an Act regulating cash payment.

Fourth chapter is firstly describing a bill of exchange and its requisites. After that deal with its security character where explains status of drawees, promisors and their substantive and procedural rights when the owner dispose of the bill of exchange. A great piece of thesis is also given to blank bill and its matter. A bill of exchange is very often used as an instrument for fiddles which could be also a crime. Mainly in relationships where a consumer is a one part of the contract. The thesis explains how to precede it.

Fifth chapter is focused on comparison of Czech bill of exchange and British bill of exchange. The differences are founded in an individual requisities of Czech and British bill of exchange. There is also mentioned a British blank bill of exchange and main dissimilarity from the Czech's.

Sixth chapter answers the questions of the chapter one. Particular attention is paid to Bills of exchange law „de lege ferenda“.

Last chapter, except this one, contains inventory of sources which were used in the final thesis.

8. POUŽITÁ LITERATURA

MONOGRAFIE:

- BARTHELDYOVÁ, B. *Ženevské a Anglo – Americké směnečné právo*. Diplomová práce, Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2010, s. 57.

- GIESE, E., DUŠEK, P., KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 352.

- HAVEL, M. *Použití směnky ve faktoringových a forfaitingových operacích*. Diplomová práce. FPR ZČU, 2008, s. 85.

- CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 189.

- CHALUPA, R. *Zákon Směnečný a šekový. Komentář. 1. díl Směnky*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 624.

- KOTÁSEK, J. *Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. Praha: PROSPEKTUM, 2006, s. 320.

- KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 400.

- KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 577.

- KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 139.

- KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5., doplněné vyd.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 475.

- MECOVÁ, L. *Směnka vlastní jako zajištění*. Rigorózní práce PF MU 2007/2008; dle zdroje CHALUPA, R. *Abstraktnost směnečné pohledávky*. Právní rádce, 2002, č. 12, s. 25.

- NEJEPÍNSKÝ, K. *Směnka v obchodě a podnikání*. Praha: PROFESS, 1992, s. 78.

- PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: ORAC, 1998, s. 485.

- PAVLÍK, E., PÍŠEK, Z. MALÍK, A. *Směnky a šeky v mezinárodním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1986, s. 235.

- PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. II. díl. 2. přepracované vyd.* Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 571.

- POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. § 221 až 775*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 1995.

- WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. 5. vyd.* Praha: Linde, 2008, s. 736.

ODBORNÉ ČLÁNKY A ČASOPISY:

- KOVAŘÍK, Z. *Zákon o omezení plateb v hotovosti ve vztahu ke směnce a šeku*. Právní rozhledy, 2005, č. 7, s. 234

- ONDREJOVÁ, D. *Umoření směnky*. Bulletin advokacie, 2008, č. 7-8. s. 32.

- ADAM, J. *Směnečné obohacení*. Právní rozhledy, 2005, č. 17, s. 622.

- Právní praxe v podnikání 11/97, s. 30

- Púry, F. *Trestní odpovědnost související s některými zajišťovacími instituty v obchodněprávních a občanskoprávních vztazích*. Karlovarské právnické dny, 2007, č. XVI, s. 289 - 304

- Červenka, J. *K rozhodování soudů ve věci rubopisu směnky a nařízení exekuce*. Bulletin advokacie, 2011, č. 7-8

- Des, Z. *Z rozhodovací praxe – Směnečný platební rozkaz*. Obchodní právo, 1993, č.10

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů.
- The Bills of Exchange Act 1882
- Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (87/102/EHS)

JUDIKATURA:

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 3 Tdo 1185/2006
- Rozhodnutí pod č. 23/1995 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2008 sp. zn. 6 Tdo 475/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 17/2004 Sb. rozh. tr.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 4. 2004 sp. zn. 29 Odo 556/2003
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.2.2004, sp. zn. 5 Cmo 516/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.6.2007, sp. zn. 11 Tdo 127/2007
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8.4.1997, sp. zn. 9 Cmo 30/97-34
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5. 2005, sp. zn. 20 Cdo 461/2004
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.10.2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. 6 Tdo 439/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2008, sp. zn. 29 Odo 896/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2008, sp. zn. 29 Cdo 933/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2008, sp. zn. 29 Odo 896/2002
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.5. 2008, sp. zn. 5 Cmo 10/2008-15
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- IURDICTUM, ENCYKLOPEDIÉ O PRÁVU. Občanské právo [online]. Dostupné na
www:

http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk

- KOTÁSEK, J. Směnka ve spotřebitelských vztazích, [online]. Dostupné na www:

http://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MV838Zk/um/1250607/1_Spotrebitelske_smenky_-_komparace.pdf?lang=en

-REFERENCE ANSWERS, Promissory note, [online], dostupný z WWW:

<<http://www.answers.com/topic/promissory-note>>.

- CHEST OF BOOKS, The Drawee Of a Bill Should Be Named Therein, [online].

Dostupné na www:

<http://chestofbooks.com/business/law/Case-Method/C-The-Drawee-Of-A-Bill-Should-Be-Named-Therein.html>